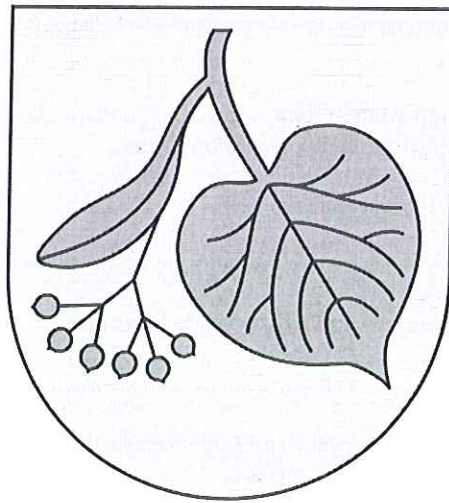

*Załącznik do Uchwały Nr III/18/18
Rady Gminy Lipka z dnia 21.12.2018r.
w sprawie przyjęcia gminnego programu
opieki nad zabytkami*

**GMINNY
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
dla GMINY LIPKA
na lata 2018 – 2021**

Maj 2018 r.

Spis treści:

1. Wstęp	4
1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Lipka	4
1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	5
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego	7
2.1. Krajowa polityka w dziedzinie opieki nad dziedzictwem kulturowym.....	7
2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa:.....	9
2.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu.....	14
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Lipka	14
3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy Lipka (wpisane do rejestru zabytków – wykaz).....	17
3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych figurujących w gminnej ewidencji zabytków.....	18
3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych).....	25
3.4. Krajobraz kulturowy (obszarowe wpisy do rejestru zabytków, parki kulturowe, parki krajobrazowe – wykaz).....	25
3.5. Zabytki archeologiczne.....	26
4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego	28
4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków.....	28
4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	33
4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Lipka	41
4.4. Uwarunkowania wynikające ze "Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Lipka na latach 2012 - 2020"	41
4.5. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.....	42
4.9. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych.....	43
5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami)	43
6. Sprawozdanie z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Lipka na lata 2013 – 2016	43
7. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	44
7.1. Gminna ewidencja zabytków.....	44
7.2. Gminny plan ochrony zabytków nieruchomych na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.....	44
7.3. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych.....	44
7.4. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.....	45
7.5. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania...45	
7.6. Prace przy zabytkowych cmentarzach (wpisanych do rejestru zabytków i figurujących w gminnej ewidencji zabytków).....	45
7.7. Określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych.....	46
7.8. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami zawartych w punkcie 5.....	46

<i>8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami</i>	<i>47</i>
<i>9. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami</i>	<i>48</i>
<i>10. Wewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....</i>	<i>48</i>
<i>11. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami</i>	<i>49</i>

1. Wstęp

1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Lipka

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Lipka na lata 2018 – 2021” jest ukierunkowanie działań Samorządu służących podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego poprzez samorząd miejski. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania. Zadaniem programu jest również organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
 - zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
 - wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
 - podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
 - określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
 - podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- oraz
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy Lipka, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego i figurujących w Gminnej Ewidencji Zabytków
 - wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
 - uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

1.2.1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r., poz. 1875)

art. 7 ust. 1 pkt 9

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy(...)

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

1.2.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r. poz. 2187 ze zmianami)

• *art. 4*

„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.”

• *art. 5*

„Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”

- *art. 18 i art. 19*
zakładają obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami.
- *art. 20*
studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- *art. 22 ust. 4 i 5*
„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.
W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.”
- *art. 32 ust. 1 pkt 3 i ust 2*
stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- *art. 33 ust. 1 i ust 2.*
stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- *art. 71 ust. 1 i ust 2.*
zakłada sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina i jest to zadanie własne samorządu.
- *art. 81*
Organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji

zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

- *art. 87*

Artykuł ten stanowi, że:

- wójt (burmistrz, prezydent) sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami;
- gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
- z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami burmistrz sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.

2.1. Krajowa polityka w dziedzinie opieki nad dziedzictwem kulturowym.

2.1.1. Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004 – 2013 (2020).

W ramach opracowywania strategicznych dokumentów programowych rozwoju społeczno – gospodarczego państwa przyjęty został przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. dokument pod nazwą: „Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004-2013”, który uzupełniono w 2005 r. i upubliczniono pod nazwą: „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020.” Cytowana Strategia jest rządowym dokumentem tworzącym ramy polityki kulturalnej, funkcjonującej w nowych warunkach gospodarki rynkowej, a także w kontekście wspólnoty Polski z Unią Europejską.

Misją strategii jest zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów. Określając podstawowe pojęcia, podkreślono fundamentalną rolę kultury w życiu społecznym: „*Kultura warunkuje rozwój społeczny i gospodarczy, kształtuje postawy obywateli i formy instytucjonalne państw. Nie jest więc tylko elementem systemu, ani tym bardziej dziedziną życia społecznego, ale podstawą do wszelkich zmian instytucjonalno – ekonomicznych społeczeństw. Być może właśnie dlatego art. 6.1. Konstytucji stanowi: Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju*” (s. 6).

W rozdziale: Założenia do Narodowej Strategii Rozwoju Kultury stwierdzono, że „*...samorządy terytorialne powinny zyskać większą motywację w kształtowaniu instytucjonalnego zaplecza dla rozwoju kultury, w tym do wypełniania założonych w lokalnych strategiach rozwoju celów w sferze kultury, a rola państwa powinna sprowadzać się do badań naukowych i monitorowania tej sfery oraz do skutecznego zapobiegania sytuacjom kryzysowym. Jednocześnie Minister Kultury powinien posiadać odpowiednie środki na*

sprawowanie mecenatu nad działalnością instytucji kultury oraz instrumenty o charakterze motywującym, za pomocą których możliwa będzie realizacja polityki kulturalnej państwa w regionach... ” (s. 114).

W ramach prac nad Narodową Strategią Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 sformułowano cel strategiczny: *zrównoważenie rozwoju kultury w regionach*, a w jego ramach cele cząstkowe:

1. wzrost efektywności zarządzania sferą kultury;
2. wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury;
3. zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju kultury;
4. wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury;
5. poprawa warunków działalności artystycznej;
6. efektywna promocja twórczości;
7. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków;
8. zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury, (s. 116).

2.1.2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie.

Najważniejszymi zapisami przedmiotowego dokumentu dotyczącymi działań związanych z dziedzictwem kulturowym są:

1. Należy wdrażać rozwiązania wykorzystujące potencjał kulturowy i turystyczny dla rozwoju regionalnego.
2. Kultura nie stanowi pasywnego zasobu regionów, ale aktywnie warunkuje zarówno rozwój społeczny jak i ekonomiczny.
3. Należy koncentrować się na przekształcaniach struktur gospodarczych w kierunku gospodarki opartej na wiedzy, na podniesieniu poziomu rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, na poprawie dostępu do dóbr i usług publicznych, które wpływają na rozwój potencjałów (tj.: infrastruktura teleinformatyczna, edukacja, energia czy kultura).
4. Istotna jest obecność nowych technologii w obszarze kultury.

Wg w/ w Strategii dzięki rozwojowi lokalnemu o wymiarze społeczno - gospodarczym, ekologiczno – przestrzennym oraz działaniom wyrównawczym na rzecz zwiększania dostępu do usług publicznych obszary wiejskie staną się lepszym miejscem do życia, lepiej wykorzystującym dziedzictwo kulturowe i walory środowiska przyrodniczego, bardziej atrakcyjnym turystycznie i inwestycyjnie oraz bardziej zintegrowanym ze względu na wzmocnioną tożsamość lokalną.

2.1.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

„Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. KPZK 2030 przedstawia wizję zagospodarowania przestrzennego kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat oraz określa cele i kierunki polityki przestrzennej wraz z planem działań o charakterze prawnym i instytucjonalnym niezbędnym dla jej realizacji.

Wskazuje także na zasady i sposób koordynacji publicznych polityk rozwojowych mających istotny wpływ terytorialny.

W KPZK 2030 został określony cel strategiczny „*Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.*”, którego osiągnięcie musi się odbywać z zachowaniem spójności przyrodniczo-kulturowej służącej realizacji konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju.

2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa:

2.2.1. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2017-2020

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2017-2020 przyjęty został uchwałą nr XXXVIII/901/17 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 listopada 2017 r. (Dz. Urz. Woj., Wlkp z 2017 r. Nr 8118)

W cytowanym wyżej dokumencie określono podstawowe zadanie Samorządu Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony zabytków dla zapewnienia prawidłowego stanu zachowania nieruchomych, ruchomych i archeologicznych obiektów zabytkowych, znajdujących się w jego władaniu.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 87 precyzuje cel opracowania Programu opieki nad zabytkami oraz wskazuje kierunki działania w dziedzinie ochrony zabytków;

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zgodnie z tym Program opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2017-2020 wskazuje działania Samorządu Województwa Wielkopolskiego w sferze ochrony zabytków poprzez następujące cele:

Cel 1. Poprawa stanu zabytków poprzez podjęcie działań mających na celu poprawę ich zachowania.

Cel 2. Włączenie problemu ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Cel 3. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych i turystycznych.

Cel 4. Włączanie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego Wielkopolski do działań edukacyjnych.

Cel 5. Prowadzenie planowych działań wspierających dziedzictwo niematerialne.

Cel 6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Cel 7. Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.

Opisano również środki realizacji tych celów.

Ponadto w przedmiotowym Programie dokonano charakterystyki dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. W kolejnych rozdziałach przeanalizowano zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne wpisane do rejestru zabytków jak również stan zachowania obiektów zabytkowych należących do Samorządu Województwa i jednostek organizacyjnych Województwa lub przez nie użytkowanych.

Opisano również inne formy ochrony zabytków na terenie woj. wielkopolskiego - parki kulturowe i pomniki historii oraz Znak Dziedzictwa Europejskiego. Wymieniono również Instytucje Kultury, dla których organizatorem jest Samorząd Województwa Wielkopolskiego.

2.2.2. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 r.

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 19 grudnia 2005 r.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w w/w dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę krajobrazu kulturowego.

Celem głównym „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest:

Poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców.

Ma być on realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych. Największe znaczenie dla dziedzictwa kulturowego ma cel strategiczny:

Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku,

który osiągnięty będzie przez realizację celów operacyjnych, w tym celu operacyjnego:

➤ *Wzrost znaczenia i zachowania dziedzictwa kulturowego.*

„Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski pełni kilka funkcji. Jest ono czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, gdyż może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych. Szczególnie ważnym elementem tego dziedzictwa jest wielkopolska kultura przedsiębiorczości”.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- inwestycje w instytucje kultury

- ochronę dorobku kulturowego
 - wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu
 - promocje aktywności kulturalnej mieszkańców.”
- *Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu*
 „Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe atuty Wielkopolski tworzą szanse na rozwój sektora usług turystyczno – rekreacyjnych. W połączeniu z turystyką biznesową sektor ten ma szanse na znaczny udział w gospodarce regionu. Jest to tym bardziej ważne, iż tego typu usługi generują dużą liczbę miejsc pracy przy stosunkowo niskich nakładach.

2.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą Nr XLII/628/2001 w dniu 26 listopada 2001 r. oraz zmieniony Uchwałą Nr XLVI/690/10 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 kwietnia 2010 r.

Plan ten nie ma rangi prawa miejscowego, jest jednak wiążący, ponieważ:

- jego ustalenia muszą być uwzględnione w uchwalanych przez organy samorządu terytorialnego studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, z którymi z kolei musi być spójny każdy opracowany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego ,
- w planie zapisane zostają wszystkie zadania rządowe i samorządu województwa służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych ze wskazaniem obszarów, na których przewiduje się realizację tych zadań.

Podstawowym celem planu jest harmonijny i zrównoważony rozwój obszaru całego województwa. Pojęcie „zrównoważony rozwój” łączy w sobie: ład społeczny, ład ekonomiczny ład ekologiczny oraz najbardziej podkreślony ład przestrzenny wyrażający się dążeniem do harmonijności, uporządkowania i proporcjonalności wszystkich elementów środowiska człowieka.

Plan uznaje, że podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla przyszłych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Ochrona dóbr kultury materialne i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej. Plan podkreśla, że elementy naturalne i kulturowe w krajobrazie mogą pozytywnie stymulować inne dziedziny życia jednakże pod warunkiem m.in. właściwego wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez dostosowanie funkcji obiektów dla turystyki, przez dbałość o stan techniczny i estetykę zabytków i otoczenia.

W w/w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego opisano kulturę i dziedzictwo narodowe z wyszczególnieniem

- tożsamości regionalnej
- dziedzictwa archeologicznego

- obiektów zabytkowych
- Pomników Historii
- Listy Dziedzictwa Europejskiego
- Parków kulturowych
- Szlaków kulturowych
- Działalność kulturalnej.

Ponadto przedstawiono problemy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego wyróżniając jako jeden z głównych sferę finansowania.

W kolejnej części Planu przedstawiono sposób ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego poprzez rozwinięcie następującej problematyki:

- Polityka ochrony dóbr kultury
- Kreowanie nowej jakości przestrzeni kulturowej
- Promowanie świadomości regionalnej Wielkopolski

Najważniejszymi działaniami w ramach ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w ramach planowania przestrzennego określonymi w Planie są :

- zwiększenie nakładów na ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno w budżecie państwa, jak i w budżetach samorządowych,
- wpisanie do rejestru zabytków wszystkich zachowanych założeń i układów urbanistycznych,
- ochrona układów urbanistycznych i ruralistycznych
- poszerzenie ewidencji zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. Konieczne jest umożliwienie publicznego dostępu do ewidencji w formie elektronicznej,
- dalsze prowadzenie archeologicznych badań osadniczych,
- wzbogacanie dokumentacji dotyczącej obiektów dziedzictwa kulturowego, w szczególności: opisów, szkiców, map i opracowań obiektów oraz digitalizacji danych i ich udostępnianie w formie elektronicznej,
- wytyczanie szlaków kulturowo – historycznych
- tworzenie parków kulturowych oraz powołanie kulturowych parków archeologicznych
- promocja szlaków kulturowych, parków kulturowych, pomników historii, a także obiektów wpisanych na listy dziedzictwa europejskiego,
- podnoszenie wizerunku województwa jako produktu turystycznego, poprzez prawidłową informację turystyczną w celu dotarcia do określonych atrakcji turystycznych.

„Analizując zasoby kulturowe województwa wielkopolskiego wyraźnie wyróżniają się rejony, w których elementy środowiska kulturowego mają funkcję kulturotwórczą i promocyjną. Są to obszary, na których istnieje koncentracja elementów kulturowych o dużej wartości, zarówno historycznej, jak i współczesnej. Rejony kulturotwórcze są obszarami, w których istnieją największe szanse na rozwój turystyki o funkcji poznawczej. Na podstawie analiz zasobów kulturowych województwa wielkopolskiego wyznaczono rejony kulturotwórcze.”

„Promocja elementów środowiska kulturowego w poszczególnych rejonach jest szansą na ich rozwój gospodarczy, a łączenie różnych form zagospodarowania środowiska kulturowego w szersze systemy umożliwia poznanie regionu w ujęciu wieloaspektowym.”

Ponadto plan ten także wyznacza kierunki do kreowania nowej jakości przestrzeni kulturowej w następujący sposób:

„Kreowanie nowej jakości przestrzeni kulturowej odbywa się w trakcie aktualnie prowadzonych procesów planowania, projektowania i realizowania inwestycji. (...) Z punktu widzenia ochrony środowiska kulturowego bardzo ważna jest dbałość o harmonizowanie w przestrzeni formy obiektów współczesnych z formami tradycyjnej zabudowy, unikanie elementów konkurencyjnych, agresywnych. Kształt poszczególnych zabytkowych obiektów, tradycyjny sposób komponowania brył czy rodzaj stosowanych w przeszłości detali architektonicznych mogą stać się punktem wyjścia do poszukiwań twórczych przy tworzeniu obiektów o współczesnym wyrazie architektonicznym. W sąsiedztwie historycznie ukształtowanej tkanki miejskiej często najwłaściwsze jest kontynuowanie zabudowy w oparciu o tradycyjny podział przestrzeni: przestrzeń publiczną – ulice i place, przestrzeń prywatną – wnętrza kwartałów. Sięganie do wzorców z przeszłości zapewnia większe zróżnicowanie w rozplanowaniu i kształtowaniu obiektów, a poprzez to ciekawsze rozwiązania. Dotyczy to zarówno zabudowy miejskiej, jak i zabudowy na terenach wiejskich.

Sposobem zapobieżenia postępującej unifikacji zabudowy na terenach wiejskich mogłoby być opracowanie zróżnicowanych wzorników architektonicznych, przynajmniej dla terenów objętych ochroną obszarową: parków kulturowych, parków krajobrazowych czy rejonów kulturotwórczych. Promocja tanich i ogólnie dostępnych projektów domów – o współczesnych standardach i formach korespondujących z lokalną tradycyjną zabudową, w wielu krajach przynosi bardzo dobre efekty.”

Plan ten wytluszcza także problemy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego:

„Ochrona dziedzictwa kulturowego jest obowiązkiem prawnym, wynikającym z Ustawy z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wielkopolska jest regionem, który posiada na swoim terenie wiele obiektów cennych dla kultury i historii Polski. Największe nagromadzenie elementów kulturowych występuje w środkowej i południowej części regionu. W Planie szczególną uwagę zwrócono na relacje przestrzenne obiektów kultury i uwarunkowania rozwoju obszarów cennych kulturowo, zgodnie z charakterystyczną dla każdego okresu historycznego wartością estetyczną i duchową. Spuścizna materialna na obszarze województwa stanowi w dużej mierze zasób naszego dziedzictwa narodowego, a zachowanie go dla przyszłych pokoleń, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, jest zadaniem najwyższej rangi w planowaniu przestrzennym szczebla regionalnego. Głównym problemem dotyczącym środowiska kulturowego jest wyraźnie dający się zauważyć kryzys finansowo – instytucjonalny. Systematycznie zmniejsza się liczba bibliotek, teatrów, instytucji kultury. Bariery w dostępie do kultury jest wzrost cen dóbr i usług kultury, a co za tym idzie – zmniejszanie liczby korzystających z tej dziedziny gospodarki. W ochronie zabytków brakuje odpowiednich funduszy na nowe badania czy konserwację obiektów, które popadają w coraz większą ruinę.

Brak odpowiednich zapisów w prawie miejscowym przyczynia się do tego, że z polskiego krajobrazu znikają ukształtowane przez wieki wartościowe i charakterystyczne panoramy miast i wsi, w nieodpowiedni sposób zabudowywane są historyczne układy przestrzenne miejscowości, a współczesna architektura często zakłóca harmonię dawnej zabudowy. Dlatego tworzenie stref konserwatorskich o szczegółowych wytycznych dla kształtowania obiektów zabytkowych, analizy wartościowych panoram i osi widokowych oraz odpowiednie zapisy w planach miejscowych mogą przyczynić się do tego, by zurbanizowany krajobraz był harmonijny.

Najpoważniejszym konfliktem przestrzennym, wynikającym z obowiązku ochrony środowiska kulturowego, jest realizacja potrzeb transportowych. Obszary o wyjątkowych walorach kulturowych powinny być uwolnione od tranzytowego ruchu komunikacyjnego. Analiza stanu zagospodarowania sieci osadniczej wykazała, że w wielu miastach drogi ponadlokalne przebiegają przez obszary objęte ochroną. (...) Budowa obwodnic miejskich powinna być każdorazowo łączona z przebudową rynku, przywracającą mu historyczną funkcję lokalnego węzła życia społeczno – gospodarczego.

Problemem ciągle pozostaje brak ugruntowanej świadomości społecznej w dziedzinie ochrony wartości kulturowych. Pozamaterialne działania samorządów, dotyczące kształtowania tej świadomości poprzez edukację, z równoczesną promocją walorów kulturowych województwa to proces długotrwały, którego pozytywne skutki będą obserwowane po wielu latach intensywnych działań edukacyjnych i promocyjnych.”

2.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu.

2.3.1. Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Złotowskiego na lata 2015 – 2020

Jest to dokument przyjęty Uchwałą Nr XI/63/2015 Rady Powiatu Złotowskiego z dnia 30 września 2015 r. „Strategia” formułuje potencjał i możliwości powiatu oraz przedstawia wizję, kierunki działania i warianty jego rozwoju. Stanowi instrument planowania, organizowania i realizowania przedsięwzięć oraz jest podstawą do tworzenia programów finansowania z udziałem środków zewnętrznych. „Strategia” nie uwzględniła włączenia zabytków w rozwój Powiatu w planowanym okresie. Jedynie w analizie SWOT w mocnych stronach powiatu zapisano „bogata spuścizna kulturowa”. Dokument ten nie formułuje wniosków dotyczących wykorzystania zabytków jako jednego z ważnych elementów podnoszących atrakcyjność powiatu oraz sprzyjających rozwojowi turystyki na jego terenie.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Lipka

Gmina Lipka położona jest na Pojezierzu Krajeńskim, w północno - wschodniej części powiatu złotowskiego a tym samym województwa wielkopolskiego. Jej północna granica biegnie wzdłuż rzeki Dobrzyńki, a fragment zachodniej wzdłuż rzeki Łobzonki. Jest to gmina typowo rolnicza, ok. 62% powierzchni zajmuje gruntu orne a 28% lasy. Gmina ta jest także zasobna w malowniczo usytuowane jeziora. Lipka - siedziba Urzędu Gminy znajduje się w jej północno - wschodniej części i przebiega przez nią główna linia kolejowa z Kołobrzegu do

Poznania. Pierwsze wzmianki o niej pochodzą z 1376 r. W wieku XVII należała do dóbr krajeńskich, a w roku 1772 została włączona do Prus. Najcenniejszymi zabytkami Gminy Lipka są niżej opisane obiekty wpisane do rejestru zabytków.

W **Batorowie** znajduje się kościół filialny p.w. Dobrego Pasterza wzniesiony jako świątynia ewangelicka w miejscu poprzedniej w latach 1783 - '86. Po roku 1945 kościół przejęli katolicy likwidując emporę boczną (obecnie pozostały jedynie słupy konstrukcyjne). Obiekt zbudowany w konstrukcji szkieletowej z wypełnieniem ceglany z otynkowanymi od zewnątrz fachami, od wnętrza oszalowany pionowymi dekami. Jest to obiekt założony na rzucie prostokąta z niewyodrębnionym trójbocznie zamkniętym prezbiterium od północy. Od strony południowej wtopiona w korpus kościoła czworoboczna wieża zwieńczona trójstrefowym hełmem pokrytym blachą. Elewację tą poprzedza ceglana, niska kruchta dobudowana pod koniec XIX w. Nawa kościoła nakryta wysokim dachem dwuspadowym przechodzącym w trójpołaciowy nad prezbiterium, pokrytym dachówką karpiówką. Wnętrze jednoprzestrzenne z emporą muzyczną od strony południowej oraz z dwoma rzędami słupów wzdłuż ścian podłużnych pozostałych po pierwotnych emporach bocznych. Pierwotnie wnętrze pokryte było dekoracją malarską, z której pozostały jedynie ślady na stropie i w prawicach podstropowych.

W miejscowości **Debrzno Wieś** znajduje się zespół pałacowo – parkowy oraz kaplica, obecnie pełniąca funkcję kościoła filialnego p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP.

- **Pałac** wzniesiony pod koniec XIX wieku w stylu eklektycznym. To obiekt dwukondygnacyjny nakryty dachem czterospadowym pokrytym ceramiczną dachówką mnich – mniszką z dwoma bocznymi ryzalitami i narożną wieżą. W elewacji północnej trójboczny ryzalit z balkonem na piętrze z kolistym tarasem. W elewacji zachodniej główne wejście do budynku nakryte tarasem na kolumnadzie. Elewacje zdobione na kamiennym cokole z pseudoboniowaniami w tynku oraz z gładko otynkowanymi blendami i płycinami. Okna zamknięte półkoliście, niektóre w dekoracyjnych płycinach. Wnętrze we wszystkich kondygnacjach dwutraktowe z korytarzem oraz z dwubiegowymi klatkami schodowymi.
- **Park** założony w 2 połowie XVIII wieku jako niewielkie założenie przydworskie. Na przełomie XVIII/XIX wieku założenie zostało ukształtowane z rozległymi perspektywami widokowymi. W 2 połowie XIX wieku kompozycja uległa przebudowie zaś szata roślinna wzbogaceniu i urozmaiceniu. W wieku XIX park został rozbudowany w stylu krajobrazowym. W części przypałacowej częściowo zachowano układ geometryczny, który z częścią krajobrazową tworzył kompozycje mieszaną. Pod koniec XIX wieku powierzchnia parku uległa powiększeniu przez włączenie w skład założenia zadrzewionych terenów znajdujących się nad Jeziorem Miejskim i częściowo Stawem Młyńskim.
- **Cmentarz żydowski** zlokalizowany jest w granicach wyżej opisanego parku. Założony został na początku XVIII w. i posiada dobrze zachowany pierwotny układ z licznym starodrzewiem. Na nekropolii zachowane zostały tablice nagrobne od XVIII - do XIX wieku.
- **Kościół fil. p.w. Niepokalanego poczęcia NMP** wybudowany w latach 1901 - 1903 z fundacji F. Wilkensa po spaleniu się pierwotnego kościoła, z którego barkowy ołtarz główny znajduje się w obecnej świątyni. Obiekt wzniesiony z kamienia na rzucie kwadratu z niewielką kruchta od zachodu i zakrystia od wschodu, z zewnątrz nie tynkowany. Każda z

elewacji zwieńczona szczytowo. Kościół nakryty dachem namiotowym centralnie zwieńczonym sygnaturką. Wnętrze jednoprzestrzenne z empora muzyczną od zachodu.

We wsi **Kielpin** znajduje się chałupa z podcieniem narożnym. Obiekt powstał pod koniec XVIII lub w 1 połowie XIX wieku. Na przestrzeni lat był przebudowywany. Z pierwotnej substancji zabytkowej pozostał szachulcowy front budynku z narożnym podcieniem i kominem we wnętrzu. Pozostałe ściany zostały obmurowane zapewne w 1 ćw. XX wieku. Pomimo przebudowy budynek zachował zasadniczą bryłę i reprezentuje typ wąskofrontowej chałupy z podcieniem narożnym dość powszechnie występujący w XVIII i w 1 połowie XIX wieku na terenach północnej Wielkopolski, na Kujawach, Żuławach oraz nadnoteckiej części Pomorza.

W **Lipce** jedynym obiektem wpisanym do rejestru zabytków jest park dworski. Na jego obszarze usytuowane są pozostałości późnoklasycyistycznego dworu i zabudowania folwarczne. Park przypuszczalnie w granicach z przełomu XIX/XX wieku. Zachował się jedynie jego kształt z pozostałością szpaleru grabowego.

W miejscowości **Mały Buczek** zlokalizowany jest park dworski. Dwór obecnie nie istnieje. Park założony został prawdopodobnie w 1 połowie XVIII wieku. Obecne granice parku pochodzą z końca XIX wieku. Na jego obszarze zachowane są częściowo ciągi komunikacyjne, stawy, powierzchnie trawiaste, wodocięki, grobowiec, krąg kamienny, liczny starodrzew.

W **Potulicach** zlokalizowany jest park będący własnością Gminy Lipka. Jest to park płacowy założony w 1 poł. XIX wieku w stylu angielskim przekształcony na naturalistyczny w 2 połowie XIX wieku. Pałac już nie istnieje. Na jego terenie zlokalizowane SA pozostałości zabudowań folwarcznych. Częściowo zachowany starodrzew, polany, aleja grabowa. Zatarły układ komunikacyjny.

W **Scholastykowie** usytuowany jest zespół pałacowo – parkowy. Dwór wzniesiony w 1914 r. znajduje się w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków a park wpisany jest do rejestru zabytków. Park założony został w 2 połowie XIX wieku w stylu eklektycznym, następnie na przełomie XIX i XX wieku a także w latach 30-tych i 40-tych XX wieku był przekształcany. Z pierwotnego założenia zachował się liczny starodrzew, szpaler grabowy, staw, droga dojazdowa oraz aleja grabowa.

W **Wielkim Buczku** znajduje się zespół kościoła par. p.w. Świętej Trójcy składający się z kościoła i dzwonnicy. Pierwszy kościół w Buczku wzniesiony pomiędzy 1581 a 1615 r. był kościołem filialnym parafii w Zakrzewie. W 1618 r. ustanowiono w Buczku odrębną parafię. Pod koniec XVII wieku ówczesny kościół na skutek zniszczeń wojennych popadł w ruinę. Obecnie istniejący **kościół** wzniesiono w latach 1729 – 1734. Fundatorem a także twórcą projektu świątyni był Adam Stanisław Grabowski. Po 173 r. budowę kontynuował Jan Michał Grabowski. W 1734 roku świątynię konsekrowano. Do dziś zachowała ona pierwotny układ przestrzenny i bryłę. Obiekt remontowano w 1835 r., w 1903 r. a w roku 1926 przeprowadzono remont wnętrza i przemalowano malowidła na stropie, które obecnie wycięte ze ścian umieszczone są w odrębnych ramach i zamontowane na stropie obłożonym boazerią. W roku 1934 proboszcz Alfons Sobierajski ufundował witraże. Obiekt zbudowany w konstrukcji szkieletowej z wypełnieniem ceglany z otynkowanymi od zewnątrz fachami, od wnętrza obecnie oszalowany współczesną boazerią. Jest to obiekt orientowany, założony na rzucie

prostokąta z niewyodrębnionym trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Od strony południowej wtopiona w korpus kościoła czworoboczna wieża zwieńczona trójstrefowym, barokowym hełmem pokrytym blachą. Do elewacji północnej przylega prostokątna zakrystia, zaś do elewacji południowej kruchta. Nawa kościoła nakryta wysokim dachem dwuspadowym przechodzącym w trójpołaciowy nad prezbiterium, pokrytym blachą. Zakrystia i kruchta nakryte są odrębnymi daszkami. Wnętrze jednoprzestrzenne z emporą muzyczną od strony zachodniej. Pierwotnie wnętrze pokryte było bogatą dekoracją malarską.

Dzwonnica wzniesiona została w roku 1739 w miejscu po poprzedniej, w której umieszczony był dzwon z 1625 r. W 1835 r. obecną dzwonnice odnowiono. Obiekt ten należy do grupy barokowych wolnostojących prostopadłościennych dzwonnice wzniesionych w konstrukcji drewnianej, oszalowanych pionowymi deskami zwieńczonych brogowo – baniastym hełmem.

Na terenie gminy Lipka rozpoznano 10 historycznych układów ruralistycznych. Najstarszy układ posiada Lipka założona w XIV wieku jako wielodrożnica. XV - wieczne układy to: Wielki Buczek, Kielpin, Potulice - reprezentujące także układy wielodrożnicowe oraz Czyżkowo i Łąkie jako ulicówki. Batorowo to wieś założona za panowania Stefana Batorego (stąd też nazwa) i posiada wielodrożnicowy układ. Ulicowy plan układu posiadają także wsie Debrzno Wieś i Osowo założone w wieku XVII. Najmłodszy zabytkowy układ ruralistyczny w gminie Lipka przedstawia XVIII - wieczna okolicowa Trudna.

Wszelkie prace prowadzone przy obiektach zabytkowych oraz na terenach założeń parkowych i cmentarzach wpisanych do rejestru zabytków wymagają uzyskania stosownego pozwolenia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy Lipka – wpisane do rejestru zabytków (wykaz).

BATOROWO

- kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki fil. p.w. Dobrego Pasterza, szach., XVIII, nr rej.: A-178 decyzja z dnia 02.04.1959 r.

DEBRZNO WIEŚ

- kaplica, ob. kościół rzymskokatolicki fil. p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP, 1901-03, nr rej.: A-384 decyzja z dnia 13.01.1981 r.
- cmentarz żydowski, poł. XVIII, nr rej.: A-496 decyzja z dnia 16.12.1983 r.
- zespół pałacowo - parkowy, k. XIX, nr rej.: A-383 decyzja z 13.01.1981 r.

KIELPIN

- dom podcieniowy nr 32 obecnie nr 35, szach., XVIII, nr rej.: A-181 decyzja z dnia 2.04.1959 r.

LIPKA

- park dworski, 2 poł. XIX, nr rej.: A-466 decyzja z dnia 14.10.1983 r.

MAŁY BUCZEK

- park dworski, 1 poł. XVIII, nr rej.: A-465 decyzja z dnia 12.10.1983 r.

POTULICE

- park pałacowy, 1 poł. XIX, nr rej.: A-421 decyzja z dnia 12.03.1982 r.

SCHOLASTYKOWO

- park pałacowy, 2 poł. XIX, nr rej.: A-464 decyzja z dnia 12.10.1983 r.

WIELKI BUCZEK

- kościół rzymskokatolicki par. p.w. Świętej Trójcy, szach., 1729-34, nr rej.: A-179 decyzja z dnia 2.04.1959
- dzwonnica, drew., 1739, nr rej.: j.w.

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych figurujących w gminnej ewidencji zabytków (Obiekty podkreślone wpisane do rejestru zabytków wyszczególnione w punkcie 3.1.)

BATOROWO

1. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO, ob. Rzymskokatolickiego fil. p.w. Dobrego Pasterza:
 - kościół, szach., 1783/1786r.,
 - dzwonnica, drew., XVIII w.
2. CMENTARZ EWANGELICKI, pocz. XX w., nieczynny
3. CMENTARZ EWANGELICKI, poł. XIX w., nieczynny
4. DOM Nr 16, mur., 1 ćw. XX w..
5. DOM Nr 21, mur., pocz. XX w..
6. DOM Nr 24, mur., 4 ćw. XIX w..

BATORÓWKO

7. CMENTARZ EWANGELICKI, poł. XIX w. nieczynny
8. SZKOŁA, ob. Dom nr 16, mur., 1 ćw. XX w
9. DOM Nr 1, mur., 1927 r.
10. DOM Nr 2, mur., 1 ćw. XX w.
11. DOM Nr 5, mur., k. XIX w.
12. DOM Nr 10, mur., XIX/XX w.
13. DOM Nr 14, mur., k. XIX w.
14. DOM Nr 19, mur., 1 ćw. XX w.
15. DOM Nr 23, mur., l. 20-te XX w.

BIAŁOBŁOCIE

16. CMENTARZ KATOLICKI, poł. XIX w., czynny
17. CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w., nieczynny
18. ZESPÓŁ SZKOŁY, ob. Zagroda nr 28:
 - szkoła, ob. dom, mur., pocz. XX w

- budynek gospodarczy, mur.- drewn., pocz. XX w.
- 19. DOM NR 5, mur., 1 ćw. XX w.
- 20. DOM NR 6, mur., 1 ćw. XX w.
- 21. DOM NR 34, mur., 1 ćw. XX w.
- 22. DOM NR 35, mur., 1 poł. XX w.

BŁUGOWO

23. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
- budynek inwentarsko - magazynowy, mur., 4 ćw. XIX w.
 - stodoła, mur., 4 ćw. XIX w.
 - dom robotników folwarcznych Nr 2, mur., pocz. XX w.
 - dom robotników folwarcznych Nr 3, mur., pocz. XX w.
 - dom robotników folwarcznych Nr 5, mur., 4 ćw. XIX w.
 - park XVIII / XIX w., przekształcony 2 poł. XIX w.

CZYŻKOWO

24. CMENTARZ EWANGELICKI, , poł. XIX w., nieczynny,
25. DOM Nr 4, mur., XIX / XX w.,
26. DOM NR 5, mur., XIX/XX w.,
27. DOM Nr 6, mur., 1. 20-te XX w.,
28. DOM Nr 7, mur., 1. 20-te XX w.,
29. DOM Nr 8, mur., pocz. XX w.,
30. DOM Nr 15, mur., rok 1933.,
31. DOM Nr 29, drewn., 1. 20-te XX w.

DEBRZNO WIEŚ

32. KAPLICA, ob. KOŚCIÓŁ Rzymskokatolicki FIL. P.W. NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NMP. mur., lata 1900-1901.
33. CMENTARZ ŻYDOWSKI, poł. XVIII w., nieczynny,
34. CMENTARZ KATOLICKI, poł. XIX w., nieczynny,
35. CMENTARZ EWANGELICKI, poł. XIX w., nieczynny,
36. ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY:
- pałac, mur., 3 ćw. XIX w.
 - rządówka, mur., 1 ćw. XX w
 - stajnia wyjazdowa, mur., 2 poł. XIX w.,
 - spichlerz, mur., 3 ćw. XIX w.,
 - kuźnia - stelmachamia, mur., k. XIX w.,
 - stodoła, mur., k. XIX w.,
 - stajnia, mur., k. XIX w.,
 - dom pracowników folwarcznych nr 24, mur., k.XIX
 - dom pracowników folwarcznych nr 30, mur., k.XIX
 - park, 2 poł. XVIII w., przekształcony 2 poł. XIX w.
37. DOM Nr 9, mur., 4 ćw. XIX w.,
38. DOM Nr 17, mur., 1. 20 XX w.,
39. DOM Nr 19, mur., k. XIX w.,
40. DOM Nr 25, mur., 1 ćw. XX w..

41. DOM Nr 26, mur., lata 20 XX w

HUTA

42. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
- spichlerz, mur., pocz. XX w.,
 - budynek mieszkalno- inwentarski nr 5, mur., pocz. XX w.

KIELPIN

43. CMENTARZ EWANGELICKI, poł. XIX w., nieczynny,
44. SZKOŁA, ob. Dom nr 52, l 20-te XX w.
45. ZESPÓŁ LEŚNICZÓWKI:
- leśniczówka, mur., l ćw. XX w.,
 - budynek gospodarczy, mur.- drewn., l ćw. XX w.,
 - budynek gospodarczy, mur.-drewn., l ćw. XX w.,
46. DOM Nr 34, mur., 4 ćw. XIX w.,
47. DOM Nr 35, szach., XVIII w.,
48. DOM Nr 36, mur., 4 ćw. XIX w.,
49. DOM Nr 37, mur., 4 ćw. XIX w.,
50. DOM Nr 38, mur., l. 20 XX w.,
51. DOM Nr 39, mur., pocz. XX w.,
52. DOM Nr 39a, mur., rok 1923,
53. DOM Nr 42, mur., 4 ćw. XIX w.,
54. DOM Nr 43, mur., 4 ćw. XIX w.,
55. DOM Nr 47, mur., 4 ćw. XIX w.,
56. DOM Nr 53, mur., XIX / XX w.,
57. DOM Nr 58, mur., 4 ćw. XIX w.,
58. DOM Nr 64, mur., k. XIX w.

KIELPINEK

59. CMENTARZ EWANGELICKI, 1 poł. XIX w., nieczynny.

LASKOWO

60. RZĄDCÓWKA, ob. dom nr 3, mur., poł. XIX w.,
61. BUDYNEK MIESZKALNO- GOSPODARCZY NR 4, mur.-szach., 2 poł. XIX w.
62. BUDYNEK MIESZKALNO- GOSPODARCZY NR 5, mur.-szach., 2 poł. XIX w.
63. BUDYNEK MIESZKALNO- GOSPODARCZY NR 6, mur.-szach., 2 poł. XIX w.
64. BUDYNEK MIESZKALNO- GOSPODARCZY NR 7, mur.-szach., 2 poł. XIX w.
65. BUDYNEK MIESZKALNO- GOSPODARCZY NR 8, mur.-szach., 2 poł. XIX w.
66. DOM NR 9, mur.-szach., 2 poł XIX w. (budynek gospodarczy rozebrany),
67. BUDYNEK MIESZKALNO- GOSPODARCZY NR 13, mur.-szach., 2 poł. XIX w.

68. BUDYNEK MIESZKALNO- GOSPODARCZY NR 14, mur.-szach., 2 poł. XIXw.

69. BUDYNEK MIESZKALNO- GOSPODARCZY NR 16, mur.-szach., 2 poł. XIXw.

LIPKA

70. CMENTARZ KOMUNALNY, poł. XIX w., czynny,

71. KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. KATARZYNY, mur., l. 30 - te, XX w.,

72. KAPLICA, ul. Kościuszki , mur., 2 poł. XIX w.,

73. ZESPÓŁ DWORSKO -FOLWARCZNY:

- oficyna, tzw. „drugi dwór”, mur., XIX / XX w.,
- kotłownia, mur. rok 1890,
- park, 2 poł. XIX w..

74. POCZTA, ob. Dom nr 4, ul. Kolejowa, mur., 4 ćw. XIX w.,

75. ZESPÓŁ DWORCA PKP:

- dworzec, mur., 4 ćw. XIX w.,
- magazyn towarowy, mur., 4 ćw. XIX w.,
- budynek gospodarczy, mur., 4 ćw. XIX w.,
- wieża ciśnień, mur., 4 ćw. XIX w.

76. SZKOŁA, ul. Szkolna 4, mur., l. 20-30 XX w.,

77. URZĄD GMINY, ul. Kościuszki 28, mur., pocz./ XX w.,

78. MŁYN, ob. budynek handlowy, ul. Kościuszki 34, mur., pocz. XX w.,

ul. IV Dzwizji Piechoty

79. DOM NR 1, mur., 4 ćw. XIX w.,

80. DOM NR 6, drewn., 1 ćw. XX w.,

81. DOM NR 8 drewn., l. 20 XX w.,

82. DOM NR 10, mur., l. 20-30 XX w.,

83. DOM NR 21, mur., l. 30 XX w.,

84. DOM NR 23, mur., l. 20 XX w.

ul. Harcerska

85. DOM NR 4, mur., pocz. XX w.,

86. DOM NR 6, mur., 4 ćw. XIX w.,

87. DOM NR 12, mur., pocz. XX w.,

88. DOM NR 16, mur., k. XIX w.

ul. Kolejowa

89. DOM NR 1, mur., 4 ćw. XIX w.,

90. DOM NR 3, mur., 4 ćw. XIX w.,

91. DOM NR 5, mur., 4 ćw. XIX w.,

92. DOM NR 21, mur., pocz. XX w.

ul. Kościuszki

93. DOM NR 3, mur., 1 ćw. XX w.,

94. DOM NR 7, mur., 1908 r.,

95. DOM NR 14, mur., l. 20 XX w.,

96. DOM NR 19, mur., l. 20 XX w.,

97. DOM NR 24, mur., 4 ćw. XIX w.,

98. DOM NR 29, mur., 1 ćw. XX w.,

99. DOM NR 30, mur., pocz. XX w.,
100. DOM NR 36, mur., k. XIX w.

ul. Sępoleńska

101. DOM NR 7, mur., l. 20 XX w.,
102. DOM NR 9, mur., l. 20 XX w.,
103. DOM NR 24, mur., 1 ćw. XX w.

ul. Strażacka

104. DOM NR 6 mur., 1 ćw. XX w.,

ul. Szkolna

105. DOM NR 5, mur., 1907 r.,
106. DOM NR 7, drewn., poł. XIX w.

ul. Ogrodowa

107. DOM NR 1, szach., 1864 r.,
108. DOM NR 2, mur., pocz. XX w.

ŁĄKIE

109. CMENTARZ EWANGELICKI, poł. XIX w., nieczynny,
110. CMENTARZ EWANGELICKI, poł. XIX w., nieczynny,
111. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
 - rządcówka, mur., pocz. XX w.,
 - czworak nr 106, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - dom nr 107, mur., k. XIX w.,
 - spichlerz, mur., ok. poł. XIX w.,
 - obora, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - gorzelnia, mur., k. XIX w.,
 - kuźnia, mur., k. XIX w.,
 - stelmacharnia, mur., k. XIX w.,
 - chlewnia, mur., k. XIX w.,
 - chlewnia, mur., k. XIX w.,
 - park krajobrazowy, poł. XIX w.
112. DOM Nr 43, mur., rok 1914.,
113. DOM Nr 45, mur., 4 ćw. XIX w.,
114. DOM Nr 56, mur., 1919r.,
115. DOM Nr 61, mur., 4 ćw. XIX w.,
116. DOM Nr 64, mur., 4 ćw. XIX w.,
117. DOM Nr 67, mur., ok. 1920 r.,
118. DOM Nr 72, mur., pocz. XX w.,
119. DOM Nr 75, mur., pocz. XX w.,
120. DOM Nr 76, szach.- drewn., k. XIX w.,
121. DOM Nr 78, mur., 4 ćw. XIX w.,
122. DOM Nr 79, mur., k. XIX w.,
123. DOM Nr 87, drewn., k. XIX w.,
124. DOM Nr 90, mur., rok 1913.
125. DOM Nr 94, mur., 1 ćw. XX w.

MAŁY BUCZEK

126. CMENTARZ EWANGELICKI poł. XIX w., nieczynny,
127. PARK DWORSKI, 1 poł. XVIII w.,
128. DOM Nr 16, mur., 4 ćw. XIX w.,
129. DOM Nr 27, mur., 1931 r.,
130. DOM Nr 37, mur., 1 ćw. XX w.,
131. BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE Nr 14, mur., rok 1926.

NOWY BUCZEK

132. CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w., nieczynny,
133. DOM NR 25, mur., 1 ćw. XX w.

OSOWO

134. KAPLICZKA, mur., 1948 r.,
135. CMENTARZ EWANGELICKI, poł. XIX w., nieczynny,
136. ZESPÓŁ SZKOŁY, ob. zagroda nr 6:
 - szkoła, ob. dom, mur., k. XIX w.,
 - budynek gospodarczy, mur., k. XIX w..
137. DOM Nr 2, mur., 1 ćw. XX w.,
138. DOM Nr 5, mur., 4 ćw. XIX w.,
139. DOM Nr 10, mur., 1 ćw. XX w.,
140. DOM Nr 12, mur., 2 poł. XIX w.,
141. DOM Nr 14, mur., 4 ćw. XIX w.,
142. DOM Nr 16, mur., ok. roku 1880,
143. DOM Nr 17, mur., pocz. XX w.,
144. DOM Nr 24, mur., 4 ćw. XIX w.,
145. DOM Nr 26, mur., 4 ćw. XIX w.,
146. DOM Nr 27, mur.-drew., 4 ćw. XIX w.,
147. DOM NR 32, mur., l. 20 XX w.

POTULICE

148. CMENTARZ EWANGELICKI, poł. XIX w., nieczynny,
149. CMENTARZ EWANGELICKI, poł. XIX w., nieczynny,
150. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
 - spichlerz, mur./szach., poł. XIX w.,
 - gorzelnia, mur., poł. XIX w.,
 - obora, mur.-drew., 3 ćw. XIX w.,
 - park, 1 poł. XIX w..
151. DOM NR 3, mur., 1 ćw. XX w.,
152. DOM NR 5, mur., l. 20-30-te XX w.,
153. DOM NR 18, drew.-szach., ok. poł. XIX w.

SCHOLASTYKOWO

154. ZESPÓŁ DWORSKO- FOLWARCZNY:
 - dwór, mur., 2 poł. XIX w.,
 - spichlerz, mur., 4 ćw. XIX w.,

- magazyn, mur., pocz. XX w.,
- park, 2 poł. XIX w.,
- Dom pracowników folwarcznych nr 29, mur., pocz. XX w.,
- budynek gospodarczy przy domu 27, mur., pocz. XX w.

SMOLNICA

155. DOM Nr 7, mur., 1935 r.
156. DOM Nr 24, mur., 4 ćw. XIX w.

STOŁUŃSKO

157. ZESPÓŁ FOLWARCZNY Z MŁYNEM I TARTAKIEM:
- dom młynarza, mur.-drew., pocz. XX w.,
 - tartak, mur., pocz. XX w.,
 - chlewnia, mur., pocz. XX w.,
 - czworak nr 6, mur., pocz. XX w.

TRUDNA

158. CMENTARZ EWANGELICKI, pocz. XX w., nieczynny,
159. CMENTARZ EWANGELICKI, poł. XIX w., nieczynny,
160. SZKOŁA, ob. dom nr 41, mur., l. 20 XX w.,
161. DOM NR 13, mur., 4 ćw. XIX w.,
162. DOM NR 15, mur., 4 ćw. XIX w.,
163. DOM NR 18, mur., 4 ćw. XIX w.,
164. DOM NR 19, mur., 1910 r.,
165. DOM NR 25, mur., poł. XIX w.,
166. DOM NR 31, mur., 1928 r.,
167. DOM NR 32, mur., pocz. XX w.,
168. DOM NR 33, mur., k. XIX w.,
169. DOM NR 34, mur., 4 ćw. XIX w.,
170. DOM NR 35, mur., k. XIX w.,
171. DOM Nr 36, mur., 1910 r.,
172. DOM Nr 40, mur., 1931 r.,
173. DOM NR 42, mur., 1927 r.
174. DOM Nr 44, mur., k. XIX w.,
175. MŁYN ob. Dom nr 31 A, mur., 1910-1920 r.

WIELKI BUCZEK

176. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. TRÓJCY:
- kościół szach., 1729-1833,
 - dzwonnica, drew., 1739 r.,
 - cmentarz przykościelny, XVIII w.,
 - plebania, mur., l ćw. XX w.
177. KAPLICZKA, mur., k. XIX w.,
178. KAPLICZKA, mur., k. XIX w.,

179. CMENTARZ KATOLICKI, poł. XIX w., czynny,
180. CMENTARZ EWANGELICKI, poł. XIX w., nieczynny,
181. SZKOŁA, mur., l. 20 XX w.,
182. SZKOŁA POLSKA, ob. dom Nr 7, mur., 1929 r.
183. OCHRONKA, ob. dom nr 7, mur., 1929 r.,
184. ZAGRODA NR 13:
 - dom, drewn., l. 20 XX w.,
 - budynek gospodarczy, drewn., l. 20 XX w.
185. DOM Nr 2, mur., pocz. XX w.,
186. DOM Nr 3, mur., l. ćw. XX w.,
187. DOM NR 4, mur., l. ćw. XX w.,
188. DOM Nr 9, mur., 4 ćw. XIX w.,
189. DOM Nr 15, mur., l. ćw. XX w.,
190. DOM Nr 18, mur., pocz. XX w.,
191. DOM Nr 30, mur., 4 ćw. XIX w.,
192. DOM NR 34, mur., l. 20 XX w.,
193. DOM Nr 36, mur., 4 ćw. XIX w.,
194. DOM Nr 37, mur., pocz. XX w.,
195. DOM Nr 38, mur., pocz. XX w.,
196. DOM Nr 40, mur., pocz. XX w.,
197. DOM Nr 41. mur., 1908 r.

3.3 Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy Lipka (wpisane do rejestru zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych).

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Lipka to:

- rokokowe wyposażenie kościoła filialnego p.w. Dobrego Pasterza w **Batorowie** w skład którego wchodzi: ołtarz główny, korpus ambony, element snycerski z pierwotnego ołtarza oraz krucyfik. Obiekty te wpisane są do rejestru zabytków pod numerem 193/Wlkp/B decyzją z dnia 18.02.2011 r.
- wyposażenie kościoła parafialnego p.w. Trójcy Świętej w **Wielkim Buczku** wpisane do rejestru zabytków pod numerem 331/Wlkp/B (dawniej 103/B) decyzją z dnia 25.04.1973 r. – 20 pozycji. Wyposażenie to stanowi przykład bogatego wystroju wnętrza sakralnego reprezentowanego przez malarstwo, snycerkę, rzeźbę z okresu baroku i klasycyzmu oraz odlewnictwo z XVII – XVIII w.

3.4. Krajobraz kulturowy (obszarowe wpisy do rejestru zabytków, parki kulturowe, parki krajobrazowe – wykaz).

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3, pkt. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej cytowana wyżej ustawa przewiduje ochronę poprzez wpis do rejestru zabytków cennych kulturowo struktur przestrzennych – układów

urbanistycznych i ruralistycznych oraz krajobrazów kulturowych (art. 6 ust. 1, pkt. 1 lit. a i b). Ochrona krajobrazu kulturowego powinna być komplementarna dla form ochronnych krajobrazu przyrodniczego wynikających ze stosownych przepisów o ochronie przyrody.

Południowo wschodnia część gminy Lipka wchodzi w skład Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Łobzonki i Bory Kujawskie”.

3.5 Zabytki archeologiczne.

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Na terenie gminy Lipka jest 5 stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Miejscowość	Obiekt	Obszar AZP	Stan zachowania	Nr decyzji oraz data wpisu do rejestru zabytków stanowisk archeologicznych
Debrzno Wieś, stan. 1	grodzisko	29-31/53	Wymaga zabezpieczenia	Nr rej. A-766 z dnia 11.10.1995r.
Trudna, stan. 1	grodzisko	28-29/62	Dobry, nie wymaga zabiegów konserwatorskich	Nr rej. 654 z dnia 20.12.1967r.
Kielpin, stan. 1	grodzisko	29-29/62	Dobry, nie wymaga zabiegów konserwatorskich	Nr rej. 643 z dnia 20.12.1967r.
Kielpin, stan. 2	grodzisko	29-29/63	Dobry, nie wymaga zabiegów konserwatorskich	Nr rej. 644 z dnia 20.12.1967r.
Mały Buczek, stan. 1	grodzisko	31-31/32	Dobry, nie wymaga zabiegów konserwatorskich	Nr rej. 639 z dnia 29.12.1967r.

*Źródło: Dane z archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu- Delegatura w Pile.

Mając powyższe na uwadze, należy rozumieć jako działanie zapobiegające ewentualnym zniszczeniom zabytków archeologicznych. Aby zachować pierwotną formę ww. obiektów, Gmina Lipka regularnie monitoruje ich stan. Odnosząc się do grodziska w Małym Buczku, będącego własnością Gminy Lipka, jednostka zamierza uporządkować teren z wszelkich odpadów (opadłe gałęzie, itp.). Miejsce, w którym znajduje się obiekt stanowi wyizolowany obszar, którego stopień zagrożenia zniszczeniami mechanicznymi lub działalnością człowieka jest znikomy. Grodzisko znajduje się pod stałą obserwacją.

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.

Na terenie gminy nie zarejestrowano stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej.

3.5.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych - uwarunkowania fizjograficzne).

Gmina Lipka nie posiada gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo - konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną terenu oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Poniższa tabela prezentuje zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Lipka.

<i>Gmina Lipka. Kategorie faktów osadniczych w obrębie stanowisk</i>				
Grodziska	Cmentarzyska	Osady	Inne	ogólna ilość stanowisk archeologicznych
5	22	394	9	430

Stanowiska archeologiczne zlokalizowane są na terasach nadzalewowych i wyższych od miejscowości Ługi do Nowych Potulic, wzdłuż ciek w pobliżu miejscowości Lipka oraz w obrębie wsi Debrzno Wieś i Łąkie. Nasilenie stanowisk, głównie późnośredniowiecznych występuje wzdłuż starej drogi z Głomska do Potulic. Rejonem koncentracji stanowisk są obrzeża bagnistych łąk na północ od wsi Czernice i na południe od wsi Ługi. Zespoły osadnicze tworzą osady powiązane z grodziskami wczesnośredniowiecznymi w Debrznie Wsi, Kiełpinie, Trudnej i Małym Buczku. Do wpisu do rejestru wytypowano stanowiska o dużej wartości poznawczej, reprezentatywne dla badań nad pradziejami Pojezierza Krajeńskiego. Wśród punktów osadniczych pochodzących z okresu neolitu szczególną wartość reprezentują osady z Trudnej, Batorówka, Czyżkowa. Najciekawszym skupiskiem kultury łużyckiej jest zespół stanowisk Potulice, gdzie wokół zatorfionego oczka polodowcowego rozłożone są osady, natomiast na piaszczystej kulminacji wyniesienia znajduje się prawdopodobnie cmentarzysko. Uwagę zwracają osady i cmentarzyska kultury pomorskiej w okolicach Debrzna Wsi, Łąkie i Potulice oraz osady z okresu wpływów rzymskich w Małym Buczku oraz Potulicach. Z wczesnego średniowiecza pochodzą rozległe osady o dużym rozrzucie ceramiki w okolicach Małego Buczka, Kiełpina i Debrzna związane z istniejącymi tam we wczesnym średniowieczu grodami obronnymi.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

Stan zachowania obiektów zabytkowych w gminie Lipka przedstawia poniższa tabela.

Lp.	ZABYTEK	STAN ZACHOWANIA
1	Kościół p.w. Dobrego Pasterza w Batorowie	dobry
2	Park dworski w Małym Buczku	dobry
3	Zespół kościoła p.w. Św. Trójcy w Wielkim Buczku: kościół, dzwonnica	dostateczny dobry
4	Kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia w Debrznie Wsi	dobry
5	Cmentarz Żydowski w Debrznie Wsi	dostateczny
6	Zespół pałacowo-parkowy w Debrznie Wsi: pałac park	zły dostateczny
7	Dom podcieniony w Kiełpinie	dostateczny
8	Park w Lipce	zły
9	Park w Potulicach	zły
10	Park w Scholastykowie	dobry

Kościół p. w. Dobrego Pasterza w Batorowie

Kościół w Batorowie obecnie znajduje się w dobrym stanie technicznym. W roku 2011 wymieniono pokrycie dachowe na ceramiczną dachówkę karpiówkę oraz zamontowano instalację systemu sygnalizacji pożaru. Natomiast w roku 2014 wzmocniono ścianę północną z wymianą najbardziej zdegradowanych elementów konstrukcyjnych. Wszystkie prace przy obiekcie prowadzone były na podstawie uzyskanych pozwoleń Kierownika Delegatury w Pile WUOZ w Poznaniu.

Obecnie trwają prace konserwatorskie i restauratorskie przy dekoracji malarskiej ścian i stropów, chóru organowego oraz filarów i wsporników. Prace te współfinansowane są ze środków Unii Europejskiej w ramach projektu „Ochrona oraz zwiększenie wartości dziedzictwa kulturowego obszaru Diecezji Bydgoskiej – renowacja i konserwacja drewnianych zabytków”.

Zespół Kościoła p.w. św. Trójcy w Wielkim Buczku

Stan techniczny kościoła budzi zastrzeżenia i jest pod stałą kontrolą techniczną. Od roku 1959 do 1995 sukcesywnie był remontowany poprzez malowanie wewnątrz i konserwację ołtarzy, remont elementów konstrukcyjnych ścian, wzmocnienie fundamentów i cokółu, przełożenie

pokrycia dachowego. Na kompleksowy remont kościoła opracowana została dokumentacja techniczna a Parafia uzyskała pozwolenie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora zabytków.

W dobrym stanie jest dzwonnica w której na początku lat 90 - tych XX wieku wymieniono uszkodzone deski szalunku i w 2011 r. dokonano remontu pokrycia dachowego, ścian i elementów konstrukcyjnych.

Kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia w Debrznie Wsi

Obiekt ten znajduje się w stanie zadowalającym, w roku 2003 wymieniono pokrycie dachowe. Remontu wymagają elewacje kościoła poprzez uzupełnienie ubytków spoin łączących poszczególne kamienie. W okresie od marca do lipca 2011 r. wymieniono stolarki okienne na nowe - drewniane, z zachowaniem pierwotnych wykrojów i podziałów. Wszystkie prace przy obiekcie prowadzone były na podstawie uzyskanych pozwoleń Kierownika Delegatury w Pile WUOZ w Poznaniu.

Cmentarz Żydowski w Debrznie Wsi

Cmentarz jest własnością Nadleśnictwa Lipka, które sprawuje stałą opiekę nad nekropolią. Obecnie planowane jest ogrodzenie cmentarza i prowadzenie na nim bieżących prac pielęgnacyjnych.

Zespół pałacowo-parkowy w Debrznie Wsi:

Zespół jest bardzo zaniedbany. Po przejęciu własności od Skarbu Państwa prywatni właściciele zamierzający przeprowadzić generalny remont celem zaadaptowania go, zaniechali tych działań wynikiem czego jego stan techniczny jest zły. Obiekt należy zagospodarować po uprzednim przeprowadzeniu generalnego remontu.

Dom podcieniony w Kielpinie

Obecny stan obiektu jest oceniany jako dostateczny. Wskazana jest wymiana pokrycia dachowego (aktualnie są to płyty eternitowe). W 2010 r. wymieniono stolarkę okienną i drzwiową ze względu na jej zły stan techniczny. Przy wymianie zachowano oryginalne wykroje, wymiary i podziały budynku.

Parki w Potulicach, Scholastykowie, Małym Buczku i Lipce

Park dworski w Scholastykowie będący w rękach prywatnych jest poprawnie utrzymywany i pielęgnowany. Właściciel sukcesywnie wykonuje prace porządkowe np. wycinkę obumarłych lub uszkodzonych drzew. Kolejnym zabytkowym parkiem jest zaniedbany park w Potulicach będący mieniem komunalnym gminy. Jego układ kompozycyjny został zatarty a drzewostan to pozostałości starodrzewia bez nowych uzupełniających nasadzeń. Park wymaga rewaloryzacji po wcześniejszym przeprowadzeniu prac pielęgnacyjno – porządkowych.

Park dworski w Małym Buczku Znajduje się pod opieką Nadleśnictwa Lipka, które na bieżąco rewaloryzuje park i wykonuje prace porządkowe, które polegają głównie na poprawie estetycznej oraz regularnym usuwaniu połamanych gałęzi, a także pielęgnacji zabytkowego starodrzewia. Jego stan określa się jako dobry. Obiekt pełni funkcję parku krajobrazowo-wypoczynkowego.

Park w Lipce będący własnością Skarbu Państwa znajduje się w złym stanie, jest bardzo zaniedbany. Również jego dawny układ i drzewostan zostały zatarte.

Wszystkie prace przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków po uprzednim uzgodnieniu ich zakresu w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Poznaniu – Delegatura w Pile.

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych.

- **Batorowo - kościół filialny p.w. Dobrego Pasterza**

W latach 2015 – 2016 przeprowadzono prace konserwatorskie przy rzeźbie – Krucyfiks i elemencie snycerskim – Oko Opatrzności a także przy ambonie. Ponadto od roku 2015 trwają prace konserwatorskie przy ołtarzu głównym. Na prace przy ołtarzu głównym Gmina Lipka udzieliła w roku 2016 Parafii Rzymskokatolickiej p.w. św. Katarzyny w Lipce dotacji w wysokości 10 tys. Zł. Ponadto prace te współfinansowane są ze środków Unii Europejskiej w ramach projektu „Ochrona oraz zwiększenie wartości dziedzictwa kulturowego obszaru Diecezji Bydgoskiej – renowacja i konserwacja drewnianych zabytków”.

- **Wielki Buczek – kościół parafialny p.w. Trójcy Świętej**

Na rok 2019 zaplanowane zostały prace konserwatorskie przy dwóch ołtarzach bocznych. Prace te współfinansowane są ze środków Unii Europejskiej w ramach projektu „Ochrona oraz zwiększenie wartości dziedzictwa kulturowego obszaru Diecezji Bydgoskiej – renowacja i konserwacja drewnianych zabytków”. Pozostałe obiekty zabytkowe znajdują się w stanie dostatecznym.

4.1.3. Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

W myśl art. 6 pkt. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zmianami) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piaskowni i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie

potrafimy ocenić. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego – jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa na obrzeżach miast, budowa dróg. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych.

Aby zapobiec zniszczeniu stanowisk archeologicznych, prace ziemne prowadzone w strefie ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia badań archeologicznych, zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi zawartymi w decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o lokalizacji celu publicznego czy planach zagospodarowania przestrzennego. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycji jak budowa obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, kopalń kruszywa, gdyż inwestycje te z uwagi na szerokopłaszczyznowy charakter prac ziemnych, w bezpowrotny sposób niszczą substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Przebudowa układów historycznych, założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Rozwój przemysłu, turystyki, budownictwa mieszkaniowego, może stanowić istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych, dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.

a) nieruchomości

Gmina Lipka oprócz pojedynczych, cząstkowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie posiada ogólnego planu będącego prawem miejscowym. Fakt ten z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest istotnym zagrożeniem dla zabytków nieruchomych figurujących w ewidencji WWKZ. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy, decyzjach o warunkach zabudowy, czy decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego jest jedną z czterech form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Pozostałe - wpis do rejestru zabytków, dotyczy nielicznej grupy obiektów w gminie, zaś uznanie za pomnik historii i utworzenie parku kulturowego, obecnie gminy nie dotyczy. Brak szczegółowych zapisów dotyczących ochrony historycznych założeń ruralistycznych, zespołów folwarcznych, cmentarzy i parków nie wpisanych do rejestru zabytków oraz pojedynczych obiektów architektury spowodować może nieodwracalne, daleko idące przekształcenia przestrzenne, kubaturowe, materiałowe oraz architektoniczne krajobrazu kulturowego gminy. Dlatego też przy tworzeniu planów zagospodarowania przestrzennego

gmina będzie uwzględniała historyczne założenia ruralistyczne i określała w nich obszar podlegający ochronie konserwatorskiej.

Najbardziej zagrożony pod względem konserwatorskim obszar stanowią cmentarze. Na terenie gminy występuje 25 cmentarzy, w tym 5 rzymskokatolickich, 18 ewangelickich, 1 żydowski i 1 inny (rodowy). Dwa cmentarze rzymskokatolickie są czynne, a pozostałe są już nieczynne. Część tych obiektów stanowi własność parafii rzymskokatolickiej, część jest własnością gminy i jeden cmentarz stanowi własność Skarbu Państwa. Cmentarze te w przeważającej większości są nie zagospodarowane, więc ulegają postępującej degradacji. Wiele z nich jest nieogrodzonych, stąd pozostałości starych nagrobków i metalowych krat z uwagi na łatwy dostęp oraz na zarosnięcie samosiejkami i licznymi krzewami są zagrożone kradzieżą.

Zagrożone pod względem konserwatorskim są także pomniki pamięci narodowej, krzyże i kapliczki przydrożne. Brak ewidencji tychże dóbr kultury może spowodować ich degradację. W związku z tym dla ochrony tych dóbr najważniejszym zadaniem będzie sporządzenie odpowiedniej ewidencji oraz ocena stanu utrzymania tych obiektów.

b) archeologicznych

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych na terenie gminy Lipka, są jak już wspomniano wcześniej, wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia szeroko płaszczyznowych prac ziemno-budowlanych. Należą do nich między innymi planowane na najbliższe lata inwestycje:

1. Rolnictwo i łowiectwo

- Budowa kanalizacji sanitarnej z przepompownią ścieków w Lipce przy ul. Jesionowej i Kościuszki
- Budowa sieci wodociągowej na odcinku Deberzno-Wieś - Smolnica
- Budowa sieci wodociągowej Batorówko-Wybudowanie
- Budowa sieci wodociągowej na odcinku Białobłocie - Batorowo
- Przebudowa sieci wodociągowej w miejscowości Bługowo
- Dofinansowanie budowy studni wierconych

2. Transport i łączność

- Budowa chodnika przy drodze gminnej na Os. Winiarnia
- Budowa chodnika w Scholastykowie
- Przebudowa drogi dojazdowej do gruntów rolnych obręb Batorówko, Batorowo
- Przebudowa drogi gminnej Nr 103100P, ul. Ogrodowa
- Przebudowa drogi gminnej w Lipce - Os. Szkolna
- Przebudowa drogi gminnej łączącej drogę Osowo z drogą wojewódzką nr 188

4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (wynikająca ze studium ochrony zabytków nieruchomych i dziedzictwa archeologicznego).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lipka zostało przyjęte uchwałą Nr IV/34/15 Rady Gminy Lipka z dnia 20 marca 2015 r. w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lipka.

W punkcie "Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego" opisano szczegółowo stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Problematyka dziedzictwa kulturowego gminy Lipka jest dość złożona. Przede wszystkim teren ten przeżywał w swych dziejach liczne kataklizmy i niestety poprzednie stulecie nie należało do okresów sprzyjających pielęgnacji i pomnażaniu dorobku kulturowego mieszkańców. Przede wszystkim zważyć należy, że obecni mieszkańcy gminy, w znacznej większości, to osoby lub potomkowie osób, które dobrowolnie lub pod przymusem osiedliły się tu po 1945 roku. Drugą, nieco mniej liczna grupę mieszkańców, skupioną w Wielkim Buczku, Kiełpinie, Łąkiem i okolicach stanowią autochtoni, potomkowie Polaków, którzy poddawani byli germanizacji przez wiele pokoleń od 1772 roku. Tożsamość pierwszej z ww. grup nie była związana emocjonalnie z tym terenem i pozostawioną przez poprzednich mieszkańców spuścizną materialną. W przypadku drugiej grupy nadal była skrywana w domach, albowiem w okresie tuż po zakończeniu wojny ludność ta nie cieszyła się zaufaniem władz. Niejeden partyjny watażka znak Związku Polaków w Niemczech – RODŁO – porównywał do swastyki. Na przełamanie wzajemnych barier trzeba było czasu, a także gestów ze strony władz krajowych i wojewódzkich. We władzach, które w początkowym okresie nie miały pojęcia o historii tych ziem i mieszkających tu ludzi, albo nie chciały jej poznać, gdyż nie pasowała do ideologicznych wytycznych budowy nowego świata i nowego państwa, gotowość do zauważenia i docenienia mieszkających tu od wieków Polaków, którzy równie dobrze jak po polsku mówili po niemiecku, a ich nazwiska i imiona nosiły piętno ponad stuletniej niewoli, dojrzewała powoli, najpierw po 1956 roku, potem w latach siedemdziesiątych, osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych 20. wieku. Wszelkie pozostałości „poniemieckie” traktowane były na ogół po macoszemu, a nawet celowo niszczone (np. cmentarze, pomniki). Obecnie, gdy od zasiedlenia tych ziem przez powojennych polskich osadników minęło już sześćdziesiąt lat, można już mówić o pewnym nowym dorobku kilku pokoleń. Dorobek ten, za sprawą słabej kondycji finansowej mieszkańców oraz peryferyjnego położenia gminy w stosunku do dużych ośrodków miejskich w województwie, czy kraju, nie przekłada się na znaczące budowle, czy zdarzenia, zresztą podobnie jak i dorobek epok wcześniejszych. Nie oznacza to jednak, iż teren gminy Lipka zdecydowanie różni się od sąsiednich gmin pod względem ilości imprez kulturalnych, działalności społecznej, poziomu świadomości obywatelskiej i tożsamości narodowej. Gmina Lipka jest typową gminą wiejską północno – zachodniej Polski. Mieszkańcy gminy utrzymują więź społeczną na wspólnych spotkaniach rodzinnych, sąsiedzkich, czy uczestnicząc w świętach, imprezach, festynach świeckich i kościelnych. Społeczności gminnej obce jest ograniczanie rozrywek do zakupów w centrach handlowych, tak charakterystyczne ostatnio dla mieszkańców większych ośrodków miejskich. Życie tej niewielkiej społeczności toczy się po staremu – w przestrzeni otwartej jednostek osadniczych i nie zamyka się w odizolowanych od reszty świata galeriach handlowych, których tu po prostu nie ma. Z drugiej strony wiele miejscowości ulega

wyludnieniu, co jest wynikiem złej kondycji całego kraju. Wielu mieszkańców żyje w biedzie. Nie sprzyja to stanowi dziedzictwa kulturowego, szczególnie w zakresie tzw. kultury materialnej. Zjawiska te dokładniej omówione są przy omawianiu jakości życia mieszkańców. Niniejsze rozważania można ograniczyć do spraw związanych z bazą dla działalności lokalnych organizacji społecznych, a także ze stanem obiektów obrazującym stan dziedzictwa kulturowego. Działające na terenie gminy organizacje skupione są w większości w większych jednostkach osadniczych. Największą bazą dysponuje Lipka, z: kościołem parafialnym (diecezja bydgoska), salą parafialną, domem kultury, stadionem, amfiteatrem, siecią sklepów, kilkoma lokalami gastronomicznymi. Pozostałe miejscowości posiadają już znacznie mniej tego typu obiektów. W Wielkim Buczku zlokalizowana jest druga działająca na terenie gminy parafia rzymskokatolicka z kościołem parafialnym, poza tym są: remiza, Wiejski Dom Kultury (organizacyjnie część Gminnego Ośrodka Kultury w Lipce), sklep, bar, boisko. Łąkie posiada: kościół filialny (z parafii w Starej Wiśniewce), szkołę (z funkcjonującą latem bazą noclegową), remizę, salę wiejską, przychodnię lekarską, bar, boisko i sklepy. Inne kościoły filialne zlokalizowane są w: Kiełpinie (z parafii w Radawnicy), Batorowie (z parafii w Lipce), Czyżkowie (z parafii w Wielkim Buczku), Scholastykowie i Debrznie Wsi, (z parafii w Debrznie, w sąsiedniej diecezji pelplińskiej) – to wsie, w których występują niektóre z ww. obiektów usługowych.

O stanie dziedzictwa kulturowego świadczy także stan zachowania obiektów historycznych, jak i współczesne realizacje architektoniczne. Niestety obraz ten nie należy do najlepszych, aczkolwiek nie odbiega od tendencji w tej części kraju. Przede wszystkim panuje powszechnie estetyka najprostszych rozwiązań i nieskoordynowanych przeróbek, będąca skutkiem biedy i wychowania pokoleń w otoczeniu szpetnych, szarych bloków i typowych budynków katalogowych oraz nieświadomości piękna form historycznych. Wyjątkiem jest dbałość o obiekty sakralne. Zjawisko to wymaga przeciwdziałania, gdyż dewastacje nie służą tworzeniu dorobku dziedzictwa kulturowego więzi społecznej. Spirale tych dewastacji nakręciły na pewno braki odpowiednich materiałów i zaniechania w zakresie remontów w okresie przed 1990 rokiem, a po tym roku ubożenie społeczeństwa, a z drugiej strony powszechna dostępność bardzo różnorodnych materiałów budowlanych. Dodatkowo wpływ mogło mieć oduczenie szacunku do piękna oraz do własności prywatnej i publicznej. Przejawem dewastacji w skali mniejszej są liczne domoroste przeróbki w elewacjach domów – zamurowania lub wybicia nowych otworów okiennych i drzwiowych, w tym obcych form, dysharmonizujących kompozycje elewacji, skuwanie starych zdobionych tynków, zakładanie nowych pozbawionych zdobień, przebudowa dachów, realizacja nowej zabudowy o formach obcych tradycji lokalnej, czy nieuzasadnione usuwanie drzew, w tym całych szpalerów przydrożnych czy alei, a wcześniej brak jakiegokolwiek pielęgnacji zieleni.

W dokumencie tym wymieniono wszystkie obiekty nieruchome i zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. Ponadto wymieniono wszystkie zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Z uwagi na fakt, iż nie została założona gminna ewidencja zabytków archeologicznych ujęto następujący zapis:

Nie została jak dotąd założona gminna ewidencja zabytków archeologicznych. Należy ją założyć, w oparciu o dane dotyczące stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski, w wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych, a

także, w miarę możliwości i potrzeb, w oparciu o pozostałe dane i materiały, w tym także wyniki przeprowadzonych na terenie gminy badań archeologicznych.

Obiekty zabytkowe ujęte w ww. ewidencjach, zgodnie z obowiązującymi przepisami o zabytkach i opiece nad zabytkami, są zabytkami, jednak fakt ujęcia w ewidencji nie jest tożsamy z objęciem tych zabytków formą ochrony zabytków. Należy to więc czynić przez wprowadzenie jednej z określonych we wspomnianych przepisach form ochrony zabytków, w szczególności zaś za pomocą ustaleń ochronnych w planie miejscowym lub w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Powyższe działanie jest obowiązkiem władz gminy. Dotyczy to zarówno budynków, jak i obiektów zieleni zabytkowej (cmentarzy, parków) oraz stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski, które nie zostały w niniejszym opracowaniu enumeratywnie wymienione.

Rozkład stanowisk archeologicznych oraz ich inwentarz sugeruje, że i w pradziejach był to region przygraniczny, mocno obwarowany (kilka grodów) i zaludniony. Zdecydowana większość stanowisk została zarejestrowana w trakcie badań powierzchniowych prowadzonych metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, a więc rozpoznanych tylko wstępnie. Zasięg stanowiska wyznaczony na podstawie badań powierzchniowych należy traktować tylko orientacyjnie, gdyż nie może on dokładnie odpowiadać występowaniu pozostałości pradziejowego osadnictwa pod ziemią.

Ponadto uwzględniono stan zabytków z terenu gminy Lipka:

Stan zabytków architektonicznych nie jest zadowalający. Obiekty te są w większości albo w złym stanie technicznym, co wynika z faktu ich niewłaściwego użytkowania lub braku użytkowania, albo znacznie przeobrażone, co wynika z braku odpowiedniej wiedzy i wyobraźni osób remontujących te obiekty. Ewidencje i rejestr nie uwzględniają też faktu braku przedmiotu ochrony na skutek trwałego zniszczenia obiektu – rozbiórki, spalenia, zawalenia lub przebudowy odbierającej budynkowi wszelkie cechy zabytku. Obiekty zielone, założenia przestrzenne oraz cmentarze wymagają w większości odpowiedniej pielęgnacji. Problemem jest też kwestia stanu prawnego tych terenów – w szczególności własności (podziały, włączenie w kompleks leśny itp.).

Omówione powyżej zabytki wpisane do rejestru wymagają ścisłej ochrony, to znaczy, że prowadzenie jakichkolwiek działań przy tym zabytku wymagać będzie pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu. Zabytki te wymagają zachowania w jak największym stopniu, a w przypadku budowli i założeń parkowych – rewaloryzacji.

Ochrony wymagają też układy ruralistyczne:

- 1) wsi folwarcznych: Laskowo, Mały Buczek i Stoluńsko;*
- 2) wsi ulicowej – Łąkie i Kielpin;*
- 3) przeobrażonych owalnic, o średniowiecznej genezie – Wielki Buczek i Trudna;*
- 4) wsi wielodrożnej, powstałej w wyniku rozbudowy owalnicy w drodze kolejnych nawarstwień – Lipka,*
- 5) wsi kolonizacyjnych: Batorowo, Batorówko, Białobłocie, Czyżkówko, Nowy Buczek.*

Poza tym walory zabytkowe posiadają:

- 1) leśniczówki: Lipka, Kielpin i Potulice,*

- 2) ślad i nasyp linii kolejowej nr 203 Kostrzyn - Tczew, a także położone wzdłuż tej linii szpalery drzew i krzewów,
- 3) odcinek drogi powiatowej nr 1027 P Łąkie – Lipka o nawierzchni z kostki kamiennej,
- 4) odcinki historycznych dróg, w szczególności odcinki obsadzone szpalerami drzew,
- 5) obiekty hydroenergetyczne, a także pozostałości młynów w dolinach rzecznych.

Przyczyną złego stanu zachowania obiektów cennych kulturowo jest przede wszystkim bieda (brak środków na utrzymanie i remonty), brak świadomości kulturowej oraz pokutujące przekonanie, że tzw. modernizacja budynku, powoduje jego upiększenie. Skutkuje to pozostawianiem obiektów w złym, stanie technicznym, rozkradaniem obiektów opuszczonych, samowolnymi i najczęściej prymitywnymi przeróbkami dachów, okien, drzwi, elewacji. Modne jest też wstawianie nowych, zupełnie odmiennych form okien, dobudowywanie wiatrolapów, nowych pomieszczeń, podnoszenie połaci dachowych, nadbudowywanie budynków parterowych, ocieplanie budynków o zabytkowych elewacjach – związane ze zniszczeniem tych elewacji (skuwanie detalu, zasłanianie tekstury). Nierzadko wiatrolapy wybudowane samowolnie wchodzą na działki stanowiące drogę publiczną lub działkę sąsiada. Opracowując plany miejscowe, należy wprowadzić ustalenia, które pozwolą unikać takich sytuacji, przewidujące ewentualne ingerencje w historycznej strukturze zabudowy, jednak w zgodzie z wytycznymi konserwatorskimi. Dla porządku i spójności dokumentów w posiadaniu gminy zasadne byłoby uzupełnienie o ww. obiekty gminnej ewidencji zabytków.

Za dobra kultury współczesnej na terenie gminy Lipka można uznać, wobec znacznej szpetoty lub przeciętności obiektów zrealizowanych w ciągu ostatniego półwiecza – szkołę w Batorowie. Poza ochroną ww. obiektów istotne jest, aby w niemal każdej miejscowości były właściwie zagospodarowane obszary przestrzeni publicznej, w szczególności bazujące na uroku zabytkowego, atrakcyjnego krajobrazowo lub wiejskiego otoczenia, byłby to nie tylko istotny atut dla rozwijania funkcji turystycznych, ale przede wszystkim element kształtujący estetykę i poczucie swojskości mieszkańców gminy. Pod tym względem na uwagę zasługują centralne obszary takich wsi, jak: Lipka, Łąkie, Kielpin, Wielki Buczek, Batorowo, natomiast w pozostałych miejscowościach, zwłaszcza tych większych lub bardziej skupionych obszary takie należałoby wykształcić, w szczególności w: Debrznie Wsi, Czyżkowie, Laskowie, Scholastykowie, Trudnej, Potulicach oraz na osiedlu Winiarnia.

W omawianym dokumencie ujęto zapisy dotyczące obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

Obszarami ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej są:

- 1) zabytki nieruchome, w tym archeologiczne, wpisane do rejestru zabytków, w tym także obszary ochrony zabytków wpisanych do rejestru zabytków, w zakresie wynikającym z odpowiedniej decyzji o wpisaniu do rejestru zabytków oraz dodatkowo w zakresie wyznaczonym w ustaleniach tekstowych i graficznych niniejszego studium;
- 2) zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków, w zakresie obszarowym wynikającym z ustaleń zawartych w ww. ewidencji oraz dodatkowo w zakresie wyznaczonym w ustaleniach tekstowych i graficznych niniejszego studium;

- 3) strefy ochrony zabytków archeologicznych w zakresie wyznaczonym w ustaleniach tekstowych i graficznych niniejszego studium, obejmujące możliwy zasięg stanowisk archeologicznych, wymagający ujęcia w gminnej ewidencji zabytków.

Dodatkowo postuluje się, przy sporządzaniu planów miejscowych, a także przy opracowywaniu projektów decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, innych decyzji dotyczących zagospodarowania terenu oraz wszelkich opracowań w zakresie ochrony zabytków, dóbr kultury współczesnej i środowiska, wyznaczyć szczegółowo lub uwzględnić na podstawie ustaleń niniejszego studium:

- 1) strefy A pełnej ochrony konserwatorskiej;
- 2) strefy B ochrony konserwatorskiej zabytkowego układu urbanistycznego lub układu ruralistycznego;
- 3) strefy E ochrony ekspozycji obiektu zabytkowego;
- 4) strefy K ochrony krajobrazowej – cmentarzy, parków itp.;
- 5) strefy W I oraz W II ochrony archeologiczno – konserwatorskiej.

Wszelkie działania przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia właściwego miejscowo wojewódzkiego konserwatora zabytków, natomiast działania przy obiektach zewidencjonowanych jako zabytki w gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków – wymagają uzgodnienia z ww. organem ochrony zabytków.

Wyznaczenie zaproponowanych stref ochrony konserwatorskiej może nastąpić wyłącznie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, gdyż wyłącznie w ten sposób możliwe jest umocowanie prawnie ustanowienia formy ochrony zabytku, wyłączając takie formy jak park kulturowy (ustanawiany uchwałą rady gminy), wpis do rejestru lub pomnik historii (ich ustanowienie nie należy do kompetencji władz gminy i w tym wypadku nie ma zastosowania lub już zostało dokonane). W niniejszym studium wskazano wyłącznie kierunek i zasady działania przy tworzeniu ww. stref. Dopuszcza się modyfikację stref na etapie opracowania planu miejscowego, w przypadkach uzasadnionych wynikami studiów konserwatorskich, a także odstąpienie od ich tworzenia na rzecz innych rozwiązań ochronnych uzgodnionych z właściwym miejscowo wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Strefa A – pełnej ochrony dobrze zachowanych układów przestrzennych lub ich fragmentów, uznanych za szczególnie wartościowe, stanowiące materialne świadectwo historii regionu lub miejscowości. Obejmuje się nią obszary wyróżniające się zasobem i stopniem zachowania historycznie ukształtowanej struktury, podlegające ochronie poprzez utrzymanie istniejącej formy i substancji. Ścisłej ochronie podlega:

- 1) historyczna kompozycja funkcjonalno - przestrzenna obszaru,
- 2) zabytkowa zabudowa i inne elementy zagospodarowania.

Warunki ochrony:

- 1) obowiązuje zachowanie i konserwacja historycznego układu przestrzennego oraz zabudowy o walorach zabytkowych (wpisanych do rejestru lub ujętych w ewidencji);
- 2) wszelka działalność wymaga zezwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Strefy takie należy utworzyć dla następujących obiektów:

- 1) układ ruralistyczny i sylweta wsi Laskowo;
- 2) działka kościelna wraz ze stojącym na niej kościołem filialnym p.w. Dobrego Pasterza w Batorowie;
- 3) działka kościelna wraz z kościołem parafialnym p.w. Św. Trójcy i dzwonnica w Wielkim Buczku;
- 4) działka kościelna wraz z kaplicą (kościółem filialnym p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny) w Debrznie Wsi;

5) działka wraz z domem podcieniowym w Kielpinie nr 32.

Strefa B – ochrony układów przestrzennych lub ich części, w obrębie których dominuje historyczne rozplanowanie i zabudowa o regionalnych lub lokalnych wartościach kulturowych, o niewielkim stopniu zdegradowania, których stan zachowania pozwala na przeprowadzenie działań konserwatorsko – rewaloryzacyjnych. Ochronie podlega:

- 1) rozplanowanie i przekroje ulic i placów wraz z ich nawierzchniami (m.in. zachowanymi historycznymi nawierzchniami),
- 2) linie zabudowy jej rozplanowanie (usytuowanie budynku mieszkalnego, obiektów gospodarczych),
- 3) formy architektoniczne zabudowy mieszkalnej i gospodarczej (w tym gabaryty wysokościowe, formy dachów, tradycyjnie stosowany materiał budowlany),
- 4) mała architektura: ogrodzenia, latarnie itp.,
- 5) zieleń komponowana w postaci alejowych lub szpalerowych obsadzeń ulic itp.,

Warunki ochrony:

- 1) zachowanie, konserwacja i rewaloryzacja zasadniczych ww. elementów zagospodarowania wsi,
- 2) usunięcie lub przebudowa obiektów kolidujących z historycznym układem i lokalną architekturą,
- 3) dostosowanie nowych obiektów do historycznej kompozycji przestrzennej i architektury dominującej w miejscowości; w przypadku budowy nowych obiektów w obrębie strefy należy nawiązywać do form i gabarytów zabudowy tradycyjnie występującej we wsi,
- 4) uzgadnianie wszelkich działań na podstawie dokumentacji projektowej z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Strefy takie należy utworzyć dla następujących obiektów:

- 1) układów ruralistycznych wsi: Lipka, Wielki Buczek, Kielpin, Trudna, Batorowo, Łąkie, Debrzno Wieś;
- 2) układu przestrzennego dworca kolejowego w Lipce.

Strefa E – ochrony ekspozycji historycznego zespołu lub jego dominant/dominanty, obejmująca tereny umożliwiające widok na panoramy i dominanty z ustalonych kierunków widokowych. Ochronie podlega teren stanowiący zabezpieczenie widoku na zabytek. Warunki ochrony:

- 1) wyłączenie terenu spod zabudowy zakłócającej wgląd na zabytkowy obiekt,
- 2) w przypadku planowanej lokalizacji obiektów kubaturowych lub liniowych wymagane opracowanie studium ekspozycji,
- 3) uzgadnianie z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich działań inwestorskich związanych z zabudową w strefie.

Strefy takie należy utworzyć dla następujących obiektów:

- 1) przestrzeni zapewniających ekspozycję miejscowości lub sylwet części miejscowości, takich jak: Wielki Buczek od strony południowo-zachodniej, Laskowo od strony wschodniej i zachodniej, Potulice od strony południowej;
- 2) krajobraz wewnętrzny miejscowości: Wielki Buczek, Batorowo – przy kościele, Łąkie – od strony jeziora Świdnik, a także wsi rozproszonych: Batorowo, Batorówko, Białobłocie, Czyżkówko.

Strefa K - ochrony krajobrazu związanego z historycznym układem przestrzennym lub występująca autonomicznie, jako wartościowy krajobraz ukształtowany w wyniku działalności człowieka np. parki, cmentarze, obsadzenia ulic i traktów. Ochronie podlega:

- 1) historyczna granica założenia zieleni komponowanej,

- 2) rozplanowanie i skład gatunkowy zieleni,
- 3) rozplanowanie dróg i ścieżek,
- 4) układ kwater cmentarnych,
- 5) mała architektura, tj. ogrodzenia, bramy, i in.,
- 6) zabytki sepulkralne (nagrobki, ogrodzenia grobów, i in. elementy urządzenia cmentarzy).

Warunki ochrony:

- 1) zachowanie, konserwacja i rewaloryzacja w/w elementów zagospodarowania założeń zieleni,
- 2) wyłączenie spod zabudowy terenów parków i cmentarzy, z dopuszczeniem zabudowy w miejscu zniszczonych obiektów lub w miejscu uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków na podstawie projektu rewaloryzacji parku,
- 3) oznakowanie cmentarzy, jako historycznego miejsca pochówków,
- 4) ewentualne przeniesienie zagrożonych zabytków sepulkralnych do lapidarium,
- 5) uzgadnianie dokumentacji projektowej i wszelkich prac (porządkowych, rewaloryzacyjnych) z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Strefy takie należy utworzyć dla następujących obiektów:

- 1) zespół pałacowy - pałac i park dworski w Debrznie Wsi;
- 2) park dworski w Lipce;
- 3) park pałacowy w Potulicach;
- 4) park pałacowy w Scholastykowie;
- 5) cmentarz żydowski w Debrznie Wsi;
- 6) park dworski w Małym Buczku;
- 7) obsadzone drzewami odcinki dróg powiatowych nr: 1026 P Radawnica – Łąkie – Debrzno Wieś, nr 1027 P Łąkie – Lipka, nr 1033 P Lipka – Potulice oraz nr 1035 P Lipka – Osowo;
- 8) wiodący przez las odcinek drogi powiatowej nr 1027 P o nawierzchni z kostki brukowej;
- 9) obsadzona krzewami i drzewami linia kolejowa nr 203 Kostrzyn – Pila – Tczew.

Strefy K można także ustalić wokół zabytków wpisanych do rejestru zabytków.

Celem ochrony dziedzictwa archeologicznego jest dążenie do zachowania rozpoznanych stanowisk archeologicznych, ograniczenie do niezbędnego minimum prowadzenia archeologicznych badań ratowniczych oraz prawne uregulowanie sposobu zgłaszania i wykonywanie prac ziemnych na terenach, na których znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- 1) strefa W I – pełnej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej,
- 2) strefa W II – częściowej i ograniczonej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej.

Dla wyróżnionych stref obowiązuje zróżnicowany zakres ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego.

Strefa W I. Pełna ochrona archeologiczno – konserwatorska w obszarze całego obszaru objętego wpisem do rejestru zabytków. Przedmiotem ochrony w strefie W I są oznaczone na mapie kierunków w skali 1:20000 grodziska wczesnośredniowieczne w:

- 1) Małym Buczku (stan. 1, AZP 30-31/3), 215/Wlkp/C;
- 2) Debrznie Wsi (stan. 1, AZP 29-31/53), 216/Wlkp/C;
- 3) Trudnej (stan. 1, AZP 28-29/62), 219/Wlkp/C;

- 4) *Kielpinie (stan. 1, AZP 29-29/62), 217/Wlkp/C;*
- 5) *Kielpinie (stan. 2, AZP 29-29/63), 218/Wlkp/C.*

Poza tym w strefie tej obowiązują następujące ustalenia:

- 1) *zakaz wszelkiej działalności związanej z pracami ziemnymi,*
- 2) *zachowanie istniejącego układu topograficznego wraz z obiektem ujętym w rejestrze zabytków,*
- 3) *wystąpienie o szczegółowe wytyczne do właściwego miejscowo wojewódzkiego konserwatora zabytków w przypadku planowania jakiejkolwiek działalności na terenie objętym granicami strefy, wynikającej ze sposobu użytkowania terenu.*

Strefa W II. Częściowa i ograniczona ochrona archeologiczno – konserwatorska w obszarach o granicach przedstawionych na rysunku kierunków studium w skali 1:20000 oraz w stosunku do stanowisk archeologicznych przedstawionych na ww. mapie. Przedmiotem ochrony w strefie W II są pozostałe zewidencjonowane stanowiska archeologiczne, a także starożytne, średniowieczne i nowożytne nawarstwienia kulturowe w historycznym centrum miejscowościach, a także w obrębie zabytkowych założeń.

W strefie tej obowiązują następujące ustalenia:

- 1) *uzgadnianie warunków wykonywania prac ziemnych z wojewódzkim konserwatorem zabytków,*
- 2) *w przypadku podjęcia decyzji o realizacji inwestycji inwestora obowiązuje przeprowadzenie badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z właściwym miejscowo wojewódzkim konserwatorem zabytków,*
- 3) *uzyskanie pozwolenia właściwego miejscowo wojewódzkiego konserwatora zabytków na prowadzenie badań archeologicznych przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.*

Na terenach objętych strefami W II dopuszcza się zmiany w sposobie użytkowania terenu pod warunkiem spełnienia ustaleń obowiązujących w ich obrębie. Podczas prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu istnieje prawdopodobieństwo odkrycia nowych stanowisk archeologicznych nieujawnionych do tej pory. W takim przypadku należy postąpić zgodnie z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W przypadku, gdy zamiast ww. strefy W I ustalone zostaną w planach miejscowych obszary stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, a zamiast ww. strefy W II – obszary zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także (o ile zostanie założona) ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Niezależnie od wyznaczonych stref, opracowując plan miejscowy, należy uwzględnić ustanowione na podstawie odrębnych przepisów (w tym przepisów o zabytkach i opiece nad zabytkami) formy ochrony zabytków. Jak już stwierdzono, powyższe strefy uwzględnia się przy sporządzaniu planów miejscowych, wprowadzając w ten sposób formę ochrony zabytków, jaką są ustalenia tych planów. Ochroną w formie odpowiednich ustaleń planu należy także objąć wymienione w rozdziale „Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” na stronach 42-57 obiekty zabytkowe ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także nie wymienione w ww. ewidencji obiekty zabytkowe zinwentaryzowane podczas nad sporządzaniem planu miejscowego. Konieczne jest też wykonanie gminnej ewidencji zabytków oraz jej przyjęcie w sposób formalny – zgodnie z wymogami przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Lipka

Gmina Lipka nie posiada gminnego planu zagospodarowania przestrzennego. Obowiązują 2 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla fragmentów miejscowości w gminie, które nie zawierają zapisów dotyczących ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego gminy.

4.4. Uwarunkowania wynikające ze „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Lipka na lata 2012 - 2020”

„Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Lipka na lata 2012 - 2020” przyjęta została Uchwałą Nr XIV/113/12 Rady Gminy Lipka z dnia 25.05.2012 r.

Strategia określa cele strategiczne gminy w tym okresie oraz wizerunek gminy, do którego należy dążyć w perspektywie najbliższych kilkunastu lat. Strategia ujmuje główne kierunki działania samorządu wskazując jednocześnie priorytety tej działalności w najbliższych latach.

Dokument zawiera m.in. rys historyczny Gminy Lipka oraz opisano zabytki gminy nie tylko wpisane do rejestru zabytków ale także inne będące jej cennym dziedzictwem kulturowym.

W dokumencie tym określono główne priorytety i cele strategiczne a wśród nich: Priorytet 3. Ochrona środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego z celem szczegółowym - Ochrona i popularyzacja dziedzictwa kulturowego z następującymi zadaniami:

1. Utworzenie :”Izby Krajeńskiej” w Wielkim Buczku

Adaptowanie chałupy wiejskiej w Wielkim Buczku na „Izbę Krajeńską”. W pomieszczeniach Izby wyeksponowane zostaną tradycyjne ubiory ludowe, wyposażenie domowe, historyczne eksponaty muzealne, dotyczące ludności zamieszkującej Krajnę. Rezultatem będzie „Izba Krajeńska” w Wielkim Buczku będzie atrakcją turystyczną ziemi zlotowskiej. Nastąpi zwiększony ruch turystyczny w gminie Lipka.

2. Popularyzacja kultury ludowej – przeglądy, festyny.

W kolejnych edycjach Święta Wsi Krajeńskiej w Lipce, zorganizowany zostanie Przegląd Zespołów Folklorystycznych Krajny. Wystąpią zespoły z pobliskich powiatów: sępoleńskiego, pilskiego, człuchowskiego. Rezultatem będzie prezentacja dorobku artystycznego zespołów, popularyzacja folkloru krajeńskiego po przez prezentacje gwary, strojów ludowych, obrzędów ludowych.

3. Opracowanie, szczegółowa inwentaryzacja form zasobów dziedzictwa kulturowego

(kościół, cmentarze, kapliczki, krzyże przydrożne, dzwonnice, domy zabytkowe, pałace)

Wykonanie szczegółowej inwentaryzacji oraz opisu, naniesienie na mapki zabytków zlokalizowanych na terenie gminy Lipka. Przygotowanie opisów: kościołów, cmentarzy, kapliczek, krzyży przydrożnych, dzwonnice, domów zabytkowych, pałaców i innych zabytków. Zebrany materiał zostanie umieszczony na stronie internetowej gminy Lipka, GOK w Lipce i innych instytucji. Rezultatem będzie szczegółowy spis inwentaryzacyjny zabytków w gminie Lipka.

4. Odbudowa parku zabytkowego

Odbudowa parku wraz z piwnicą po pałacu w Bługowie, oraz modernizacja parku zabytkowego w Potulicach. Wymienione parki objęte są wojewódzką ewidencją zabytków wraz z infrastrukturą.

4.5. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

4.5.1. Obowiązujące formy ochrony przyrody.

Gmina Lipka posiada na swoim terenie wiele form przyrody, które są chronione lub zasługują na uznanie. Wśród nich można wyodrębnić wiele elementów flory i fauny.

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, glazy narzutowe oraz jaskinie.

Na gruntach zarządzanych przez Nadleśnictwo Lipka występuje 25 pomników przyrody: 24 szt. – pojedynczych drzew oraz 1 grupa drzew.

Gatunek	Obwód (cm)	Wysokość (m)	Leśnictwo
Lipa drobnolistna	340	18	Białobłocie
Sosna zwyczajna	340	25	Lipka
Dąb szypułkowy	410	25	Lipka
Dąb szypułkowy	470	28	Potulice
Jesion wyniosły	270	31	Lipka
Buk zwyczajny	346	26	Lipka
Buk zwyczajny	325	26	Lipka
Buk zwyczajny	368	33	Lipka
Dąb szypułkowy	410	28	Lipka
Jesion wyniosły	292	29	Osowo
Jesion wyniosły	256	27	Osowo
Olsza czarna	240	26	Osowo
Lipa drobnolistna	680	30	Osowo
Jodła szlachetna odm. błękitna	362	28	Osowo
Buk zwyczajny odm. miedziana	346	26	Osowo
Jesion wyniosły	343	27	Osowo
Klon zwyczajny	331	30	Osowo
Grupa drzew – graby zwyczajne 164 szt.	120-140	14-16	Osowo
Dąb szypułkowy	670	28	Osowo
Lipa srebrzysta	470	30	Osowo
Buk zwyczajny odm. purpurowa	440	30	Osowo
Dąb szypułkowy	440	29	Potulice
Dąb szypułkowy	410	28	Potulice
Dąb szypułkowy	500	27	Potulice

4.6. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych.

- uwzględnianie zabytków archeologicznych wytypowanych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych gminy
- uwzględnianie przez inwestorów wytycznych dotyczących ochrony dziedzictwa archeologicznego określonych w decyzjach i opiniach wojewódzkiego konserwatora zabytków

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. Sprawozdanie z realizacji „Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Lipka na lata 2013 – 2016”

Gmina nie sporządziła sprawozdania z realizacji „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Lipka na lata 2013 – 2016”, który został przyjęty Uchwałą Nr XXII/171/13 Rady Gminy Lipka z dnia 21 maja 2013 roku.

7. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

7.1. Gminna ewidencja zabytków

a) nieruchomości

- W roku 2011 opracowana została gminna ewidencja zabytków nieruchomości w formie zbioru kart adresowych dla wszystkich obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w wykazie wojewódzkiego konserwatora zabytków z wyłączeniem obiektów nieistniejących. W roku 2018 Gminna Ewidencja Zabytków zostanie przyjęta odpowiednim Zarządzeniem Wójta Gminy Lipka. Weryfikacja i ciągła aktualizacja gminnej ewidencji zabytków.
- Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną.
- Rozpoznanie i wprowadzanie do ewidencji zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów.

b) archeologicznych

- W latach 2018 – 2021 opracowana zostanie gminna ewidencja zabytków archeologicznych w formie zbioru kart adresowych wraz z mapą z naniesionymi zabytkami archeologicznymi na podstawie Archeologicznego Zdjęcia Polski oraz dokumentacji znajdujących się w WUOZ – Delegatura w Pile.

7.2. Gminny plan ochrony zabytków nieruchomości na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Plan opracowany został w roku 2009 na podstawie Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., Nr 212, poz. 2153). Plan ten jest aktualizowany.

- coroczna aktualizacja w/w planu.

7.3. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomości

- rozpowszechnianie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy – na bieżąco, podczas opracowywania folderów promujących gminę, podczas wyjazdów i współpracy z innymi gminami i miastami
- wspieranie stowarzyszeń w opracowywaniu i publikacji materiałów dotyczących historii i zabytków miasta Złotowa
- udostępnienie niniejszego „Programu opieki nad zabytkami Gminy Lipka na lata 2018 – 2021” na stronie internetowej Urzędu Gminy Lipka po uchwaleniu przez Radę Gminy
- dla zwiększenia atrakcyjności zabytków dla potrzeb turystycznych i edukacyjnych zlecenie wykonania tablic informacyjnych dla obiektów

wpisanych do rejestru zabytków – w ramach posiadanych przez Urząd Gminy środków finansowych.

- współpraca z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania na drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów a także na trasach turystyczno – rekreacyjnych – wspólnie z realizacją w/w tablic informacyjnych
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych gminy

7.4. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

- włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę
- wdrażanie do zajęć szkolnych pojęć związanych z krajobrazem kulturowym gminy i regionu
- informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy, powiatu i województwa
- zorganizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, rowerowych po najciekawszych i najważniejszych miejscach w gminie i powiecie oraz przedstawienie im obiektów zabytkowych

7.5. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

- współdziałanie z Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remonty
- nawiązanie współpracy z właścicielami obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przy czynnym udziale Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków poprzez:
 - rozpowszechnianie wśród nich informacji na temat zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej
 - zbieranie od nich informacji na temat przeprowadzonych remontów i odnotowanie tych faktów w kartach adresowych obiektów
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych
- określenie zasad i możliwości udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe (wpisane do rejestru zabytków i figurujące w gminnej ewidencji zabytków) w ramach środków zabezpieczonych w budżecie gminy na dany rok (dotacje, ulgi podatkowe)

7.6. Prace przy zabytkowych ementarzach (wpisanych do rejestru zabytków i figurujących w gminnej ewidencji zabytków)

Gmina Lipka podejmie próbę rozwiązania problemu nieczynnych ementarzy. W pierwszej kolejności przystąpi do ich uporządkowania. We współpracy ze szkołami podstawowymi i gimnazjum z terenu gminy będzie prowadziła akcje oczyszczania

terenu cmentarzy poprzez zbieranie śmieci i grabienie liści. We własnym zakresie dokona także wycinki samosiewów i usunięcia zakrzaceń.

Poprawa stanu zachowania cmentarzy będzie realizowana także poprzez ustalenie w planach zagospodarowania przestrzennego docelowych funkcji cmentarzy poprzez wyszczególnienie, które (najlepiej zachowane z licznymi nagrobkami) pozostaną cmentarzami i objęte zostaną programem rewitalizacji na miarę możliwości finansowych gminy, a które stanowić będą tereny zieleni urządzonej bądź pozostałości po cmentarzach z zachowaniem starodrzewia i ewentualnym zgrupowaniem pozostałości nagrobków w jednym miejscu cmentarza w formie miejsca pamięci lub lapidarium. Co do cennych zachowanych nagrobków i pozostałych elementów cmentarzy zostanie przeprowadzona inwentaryzacja fotograficzna i opisowa we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków. Ustalono, że w skali rocznej będą porządkowane dwa cmentarze.

7.7. Określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów wymogów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

7.8. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami zawartych w punkcie 5.

Gmina Lipka posiada jeden obiekt wpisany do rejestru zabytków stanowiący własność Gminy jest to park pałacowy w Potulicach. W związku z tym, że park jest znacznej wielkości oraz wymaga dużego nakładu pracy, podzielono jego porządkowanie na etapy. Pierwszy etap będzie obejmował prace sanitarne, w tym porządkowanie terenu ze zbędnych zakrzaceń, samosiewów, opadłych gałęzi oraz ewentualnych odpadów. Zostanie sprawdzony również stan drzewostanu, a co za tym idzie- drzewa obumarłe lub chore zostaną wycięte. Gmina rozpoczęła prace porządkowe w parku w roku 2015 a w roku 2017 uzyskała pozwolenie WWKZ na przygotowanie terenu dla realizacji prac związanych z rewitalizacją alei grabowej.

Pozostałe obiekty zabytkowe nie są własnością Gminy w związku z czym gmina nie ma możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad pozostałymi zabytkami, a co za tym idzie wpływać na sposób ich użytkowania. Natomiast działania pośrednie wynikające z ustawy jak również polityki gminy Lipka polegają na:

- prowadzeniu edukacji na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych na terenie Gminy w zakresie informacji o zasobie zabytków i krajobrazu kulturowego regionu oraz możliwościach ich ochrony
- promowaniu wśród mieszkańców gminy i przybywających tu gości najcenniejszych zabytków

- wspieraniu przy współudziale Urzędu Ochrony Zabytków poczynań związanych z właściwym utrzymaniem i zagospodarowaniem zabytków i ich otoczenia
- określaniu przy sporządzaniu dokumentów planistycznych warunków i sposobów ochrony zabytków wpisanych do rejestru zabytków jak również figurujących w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej związanej z problematyką zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych na terenie gminy Lipka (ewidencja gminna)
- Zasady udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe (wpisane do rejestru zabytków) w ramach środków zabezpieczonych w budżecie gminy na dany rok (dotacje) określone zostały w uchwale Nr V/33/11 Rady Gminy Lipka z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych.

Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami zabytkowymi, w tym także na mieszkańców tak by wywołać ich pożądane zachowanie prowadzące do realizacji zamierzonych celów.

Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Lipka wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, koordynacji, społeczne oraz instrumenty kontrolne.

Instrumenty prawne

- dokumenty wydawane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem zagadnień ochrony zabytków,
- wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków z terenu gminy, które powinny być objęte ochroną prawną.

Instrumenty finansowe

- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania,
- programy uwzględniające finansowanie z funduszy Unii Europejskiej,

Instrumenty koordynacji

- strategię rozwoju gminy,
- plany rozwoju lokalnego,

- programy prac konserwatorskich,
- programy ochrony środowiska,
- studia i analizy, koncepcje,
- plany rewitalizacji,

Instrumenty społeczne

- edukacja kulturowa,
- informacja,
- współpraca,
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

Instrumenty kontrolne

- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy Lipka Zespołu Koordynującego pracami realizującymi poszczególne zadania wynikające z ustaleń niniejszego programu.

W skład zespołu wchodzi:

1. Anna Orzechowska - Sekretarz Gminy Lipka
 2. Grzegorz Józefko – Inwestycje, Zamówienia publiczne
 3. Bogumiła Romaniec - pozyskiwanie funduszy
 4. Arkadiusz Porbes – promocja Gminy Lipka
- aktualizacja bazy danych ewidencji gminnej
 - monitoring stanu środowiska kulturowego.

9. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt Gminy Lipka zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzono Zespół Koordynujący monitorujący „Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Lipka na lata 2018 – 2021” poprzez analizę stopnia jego realizacji. Monitorowanie przebiegu realizacji programu będzie ważnym elementem jego wdrażania.

10. Wewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 81, art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Rada Gminy może udzielić dotacji na ochronę i konserwację zabytków. Zasady udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe (wpisane do rejestru zabytków) w ramach środków zabezpieczonych w budżecie gminy na dany rok (dotacje) określone zostały w uchwale Nr V/33/11 Rady Gminy Lipka z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

11. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązek dbania o stan zabytków *ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* nakłada na właścicieli i posiadaczy zabytków.

Wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są zewnętrzne źródła dofinansowania udzielane zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami.

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego /www.mkidn.gov.pl/ w ramach programu operacyjnego „Ochrona Zabytków” – celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.
- Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków /poznan.wuoz.gov.pl/ – dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków
- Samorząd Województwa Wielkopolskiego /www.bip.umww.pl/ – budżet województwa wielkopolskiego przewiduje środki na pomoc finansową ukierunkowaną na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych zarówno jednostkom sektora finansów publicznych jak również pozostałym jednostkom.
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Departament Wyznań religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Wydział Funduszu Kościelnego. /www.msw.gov.pl/ – dotacje udzielane wyłącznie na remonty i konserwacje zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt. Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących, wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrza.
- Starostwo Powiatowe w Złotowie – na podstawie Uchwały Nr IX/48/2011 Rady Powiatu Złotowskiego z dnia 29 czerwca 2011 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku znajdującym się na terenie Powiatu Złotowskiego wpisanym do rejestru zabytków.
- Ponadto istnieją możliwości zdobywania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.

Uwaga:

W/w źródła finansowania są wskazówką dla użytkowników obiektów zabytkowych i przedstawicieli władz samorządowych, w jakich instytucjach można pozyskiwać środki na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.

**PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY LIPKA**

Piotr Wandas

